

Mariann Lundberg

Hvordan blir informasjon formidlet i barnevernet?

**Hvordan har barna forstått informasjonen og hvordan har
informasjonen gitt mening for dem?**

**Masteroppgave i sosialt arbeid
Høgskolen i Oslo og Akershus
Fakultet for samfunnsfag**

Sammendrag

Tema for masteroppgaven er kommunikasjon mellom barn og hjelper i barnevernet, med hovedvekt på informasjonsformidling. Oppgaven er en kvalitativ studie som baserer seg på intervju med 7 ungdommer, alle har hatt kontakt med barnevernet over flere år. Jeg har spurt ungdommene om hvordan de har opplevd kommunikasjonen med barnevernet og de har villig delt sine erfaringer med meg. Mitt overordnede mål blir å belyse hva barna har fått av informasjon fra barnevernet, hvordan de har forstått informasjonen og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for at kommunikasjonen har gitt historien deres noen mening.

Til grunn for metodevalget og analysen ligger et hermeneutisk perspektiv, dette fordi jeg ønsket å utforske ungdommenes egen opplevelse av kommunikasjonen. I analysen har jeg også brukt kommunikasjonsteorier, med hovedvekt på teorier om relasjon, anerkjennelse og brukermedvirkning. Til hjelp i analysen har jeg brukt analytiske begrep som relasjon, anerkjennelse, makt, tillit og samhandling for å vise hva som påvirker informasjonsflyten og kommunikasjonen og hva som forutsetter en god kommunikasjon og et godt aktørskap i samhandling med barn og unge. Mitt overordnede mål med studien har vært å analysere hva barna har fått av informasjon fra barnevernet, hvordan de har forstått informasjonen og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for at kommunikasjonen har gitt historien deres noen mening.

Analysen viser at ungdommene jeg har intervjuet har fått lite eller ingen informasjon, og barnas rettigheter er ikke blitt ivaretatt av barneverntjenesten. Videre viser funn at en god relasjon med saksbehandler var svært viktig og det som forutsetter en god relasjon er anerkjennelse, tillit og det å være et subjekt. Analysen viser at en god relasjon vil påvirke kommunikasjonen som gjør det lettere å medvirke i eventuelle beslutninger i forhold til egen fremtid, samtidig som det er lettere å samarbeide om meningsskaping i forhold til barnets historie.

Oppgaven viser at praksisen i barnevernet bør endres. Kompetansen og forståelsen med hensyn til viktigheten av hvorfor og hvordan barn må informeres må styrkes. Hvis kunnskap og forståelsen av kommunikasjon og medvirkning heves i barnevernet mener jeg "barn av barnevernet" vil oppnå større kunnskap, styrket selvfølelse og trygghet til å planlegge og håndtere sin egen fremtid.

Abstract

This paper addresses the communication between the child and welfare worker in the Child Protective Services (CPS), with the main emphasis on communication of information concerning decisions relating to the children's lives. The paper is a qualitative study which is based upon an analysis of interviews with 7 children; all of them have been under the care of the CPS for several years. My focus was to retrieve how the children experienced the communication between the child and the CPS, the children were all positive to share their experiences with me. My main goal was to clarify what kind of information the children had received from the CPS, how they interpreted the information and which premises the communication the children received is based upon.

I have used a hermeneutic perspective as the bases of methodology and analysis, because I wanted to research the children's own experience of what is communicated, if they have understood their situation and if the decisions made for them by CPS made any sense. In the analyses I have used several theories of communication, such as theories of relations, recognition and client participation. Further more in the analysis, I used analytical terms such as relation, recognition, use of force, trust and interaction to clarify what influences the flow of information and communication. Finally I investigate the premises of adequate communication and the role as the leading participant from the CPS in the interaction with the children.

The study shows that the children felt they received very little or no information from the CPS and the legal rights of the children has not been ensured. Furthermore the study shows that the children's understanding and experience of having a good relation with the social worker was highly important, recognition, trust and the sense of being a subject were essential in that matter. The study also reveal that a good relation influence the communication in a direction that will make it easier for the child to influence decisions regarding their future and also make an interaction in the creation of their own history making.

The study has revealed that the practise in the CPS should alter, and the skills and realization regarding the importance of information relating to the children should be of a higher quality. If the skills of communication and the understanding of the importance of interaction were improved at the CPS, I feel that "children of the Service" would gain a higher level of

competence, self confidence and assertiveness regarding planning and managing their own future.

Forord

En takk til alle som har vist interesse for prosjektet mitt, og til alle som har hjulpet meg på veien til målet.

En stor takk til Sissel Seim som har vært engasjert i prosjektet mitt og har inspirert meg under hele prosessen. Du har stilt mange spørsmål som har fått meg til å tenke annerledes og bidratt meg litteratur som har lært meg mye om kommunikasjon og medvirkning i barnevernet.

En stor takk til Anne Bente på Forandringsfabrikken som fattet interesse for prosjektet mitt og videre formidlet informasjonsskrivet mitt. Tusen takk til ungdommene jeg intervjuet, dere var helt fantastiske og deres erfaringer med barnevernet har lært meg masse. Stå på videre, dere er helt unike og viktige kunnskapsformidlere til barnevernet.

Mari og Malin, dere var supre å ha i studietiden, takk for god motivasjon og "puff" når det var som mest hektisk.

Takk Heidi for god hjelp med den engelske oversettelsen, og super hjelp da "teknologien sviktet" eller mer presist når mine kunnskaper om data sviktet.

Julie og William, dere er de aller viktigste i livet mitt, selv om ikke har virket slik de siste månedene. Nå skal jeg rydde stuebordet for bøker og artikler og "ta hverdagen" tilbake. Det blir bra for oss.

Oslo, 15 mai 2014

Mariann Lundberg

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning.....	3
1.2 Avgrensning av oppgaven	4
1.3 Begrepsavklaringer	4
1.4 Barneverntjenestens verdi og lovgrunnlag	5
1.4.1 FN-s barnekonvensjon	5
1.4.2 Barnevernloven	6
1.4.3 Kommunikasjonsstrategi for barnevernet	7
1.5 Temaets relevans	8
Kapittel 2 Teori	8
2.1 Et hermeneutisk perspektiv	8
2.2 Teoretiske perspektiver.....	11
2.2.1 Makt og språk	11
2.2.2 Kommunikasjonsteori	13
2.2.3 Relasjoner	13
2.2.4 Anerkjennelse	15
2.2.5 Brukermedvirkning	17
2.3 Annen forskning	18
Kapittel 3 Metode og design	21
3.1 Kvalitativ metode	21
3.2 Utvelgelse og rekruttering	22
3.2.1 Intervjuguiden	23
3.2.2 Gjennomføring av intervjuene	23
3.3 Transkribering og analytisk fremgangsmåte	24
3.4 Forskningsetikk	25

3.5 Pålitelighet og gyldighet	27
3.5.1 Pålitelighet	27
3.5.2. Gyldighet.....	28
3.6 Aspekter ved forskerens rolle: nærhet og distanse	28
Kapittel 4 Presentasjon av funnene	29
4.1 Informasjon til barnet	30
4.1.1 Informasjon	30
4.1.2 Hvem informerte barna	33
4.1.3 Forstod barna informasjonen som barneverntjenesten fortalte dem	34
4.2 Barns rettigheter	35
4.2.1 "De spurte mamma hva hun trengte hjelp til"	36
4.2.2 Ungdommenes opplevelse av rettigheter	36
4.2.4 "Var det ikke min skyld!"	38
4.3 Saksbehandlers rolle.	39
4.3.1 Tillit.....	39
4.4 Barns forståelse av informasjonen de fikk i forbindelse med plasseringen	43
4.5 Oppsummering av funnene.....	46
Kapittel 5 Drøfting	46
5.1 Informasjon/kommunikasjon.....	47
5.2 Behovet som barn har for å skape en mening.....	49
5.3 Barns rettigheter og medvirkning	51
5.3 Relasjonen til saksbehandler	54
Kapittel 5. Oppsummering og implikasjoner for praksisfeltet: "Drømmebarnevernet"	57
5.1 Studiens hovedfunn	57
5.2 "Drømmebarnevernet"	58
Litteratur.....	61
Vedlegg	66

Kapittel 1 Innledning

Over flere år i praksisfeltet, hvor jeg hovedsaklig har arbeidet med barn som har vært i beredskapshjem og barn som skal flytte videre i fosterhjem, har jeg vært opptatt av hvordan barn kommuniseres med når de er i kontakt med barnevernet. Gjennom min praksis har jeg truffet mange barn som ikke har fått nok informasjon fra barnevernet og de har ikke forstått hvorfor de har flyttet fra foreldrene sine. Når jeg sier "ikke har forstått" har de aller fleste barna fått beskjed om at de ikke kan bo hjemme, men de har ikke skjønt hvorfor det var nødvendig å flytte. Det har virket som informasjonen de har mottatt ikke har gitt dem mening. Denne erkjennelsen har gjort meg nysgjerrig på om det virkelig er slik at barn i barnevernet har fått for lite informasjon om hva barnevernet kan bistå barn med og lite informasjon om tiltakene som barna har mottatt over flere år.

Tema for oppgaven er kommunikasjon mellom barn og hjelper i barnevernet. Min problemstillinger har jeg formulert slik:

Hvordan blir informasjonen formidlet i barnevernet? Hvordan har barna forstått informasjonen og hvordan har informasjonen gitt mening for dem?

Mitt overordnede mål blir å belyse hva barna har fått informasjon fra barnevernet, hvordan de har forstått informasjonen og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for at kommunikasjonen har gitt historien noen mening. Jeg har spurt 7 ungdommer hvordan de har opplevd kommunikasjonen med barnevernet og de har villig delt sine erfaringer med meg. Ungdommens åpenhet har gjort meg ydmyk og jeg håper oppgaven kan bidra til å skape ny kunnskap om hvordan man kan kommuniserer med barn i barnevernet, både generelt og spesielt for den enkelte.

Det er mange barn og familier som får hjelp av barnevernet, de aller fleste mottar frivillig hjelpetiltak. Syv prosent av hjelpen som ytes fra barnevernet er tvangstiltak, i hovedsak omsorgsovertagelser hvor det er besluttet at barnet ikke kan bo sammen med foreldrene. Det som er felles for alle barna som har tiltak gjennom barnevernet er at de lever og har levd i

belastende livssituasjoner hvor de har opplevd omsorgssvikt (Killen) av ulik karakter. Barn som lever i belastende livssituasjoner er spesielt sårbare og de trenger hjelp til å forstå hva som skjer rundt dem. Sosialt arbeid er mangfoldig og det etiske ansvaret de voksne har i møte med disse barna, innebærer både å informere barnet om barnevernets hjelp og å legge til rette for at barnet kan fortelle hvordan de har det og hva de hadde ønsket av hjelp. De profesjonelles handlinger er regulert juridisk gjennom Barnevernkonvensjonen, Lov om barneverntjenester og gjennom sosialt arbeids teorigrunnlag. Utgangspunktet for intervensjon i barnevernet er barnets beste. Det er hjemlet i § 4-1: "*Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.*"

1.2 Avgrensning av oppgaven

Spørsmålsguiden hadde i hovedsak spørsmål om informasjon og kommunikasjon med barn i barnevernet. Undere intervjuene med ungdommene fortalte de om andre temaer som de var opptatt av og som det hadde som vært spennende å analysert. Som en avgrensning valgte jeg i hovedsak å analysere den empirien som omhandler nettopp informasjon og kommunikasjon, og hvordan barna har ervervet kunnskap om barnevernet og sin egen situasjon.

1.3 Begrepsavklaringer

Kommunikasjon og informasjon

Kommunikasjon kan defineres som å dele informasjon fra en person til en annen, det stammer fra det latinske ordet "comunicare" som betyr å dele eller gjøre sammen og betyr overføring av informasjon (Wikipedia). Å dele tanker med andre er en overlagt og uforbeholden handling, det innebærer at den personen som ønsker å dele, har en tanke som ønskes formidlet. Informasjon er et ord som kan forveksles med kommunikasjon og denne definisjonen er i tråd med at jeg tenker informasjon er en del av kommunikasjonen. Batson (1979) ser kommunikasjon i et videre perspektiv, han mener det vi forholder oss til er ikke konkrete gjenstander, men ideer om gjenstander (Baton 1979). Dette er et viktig perspektiv, det vil si han åpner opp for at mennesker ser ulikt på de samme gjenstandene og de samme fenomenene.

Saksbehandler

Begrepet saksbehandler brukes om ansatte i barneverntjenesten. Under intervjuene kalte alle ungdommene den profesjonelle barnevernsansatte for saksbehandleren og jeg har derfor valgt å bruke deres egen benevnelse i oppgaven. Jeg har valgt å gjøre unntak, noen ganger bruker jeg barnevernets representant isteden for saksbehandler, det er spesielt der det ikke er en relasjon.

1.4 Barneverntjenestens verdi og lovgrunnlag

Voksne som arbeider med barn har plikt til å legge til rette for at barn som vokser opp med omsorgssvikt, vold og overgrep kan få hjelp og støtte til å fortelle om hvordan de har det, både som en aktiv deltager og ut fra sitt perspektiv. Dette gjenspeiles i barnevernlovens formålsparagraf som skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I tillegg skal barnevernet bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, i henhold til barnevernlovens § 1-1. Alt lovverk som angår barn i Norge må ses opp mot de kravene barnekonvensjonen stiller.

1.4.1 FN-s barnekonvensjon

FNs menneskerettigheter skal sikre grunnleggende vilkår for at alle mennesker skal kunne leve et verdig liv. Barns rettigheter norsk lovgivning i 2003. Gjennom ratifiseringen forplikter Norge seg overfor andre stater til å respektere og oppfylle innholdet i barnekonvensjonen. At barnekonvensjonen er inkorporert betyr at den har forrang framfor annet nasjonalt lovverk ved motstrid (Oppedal 2008, 189).

I tillegg til barnas egen konvensjon (Barnekonvensjonen), gjelder også Den europeiske menneskerettighets konvensjon av 1950 og FN's internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 for barn. Felles for disse konvensjonene er at de har mange parallelle bestemmelser og alle har sitt opphav i verdenserklæringen om menneskerettighetene av 1948 (Oppedal 2009, 111).

Hovedprinsippene i barnekonvensjonens 54 artikler kan oppsummeres i tre ord: Provision, protection og participation. Dette innebærer barns rett til å få dekket grunnleggende behov, barns rett til beskyttelse og barns rett til medvirkning (Liden 2004:198).

Jeg vil i oppgaven særlig vektlegge artikkel 12 om *barns rett til å gi uttrykk for sin mening*. Det følger videre av artikkel 3 i barnekonvensjonen at hensynet til *barnets beste* skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn.

Artikkel 12- Barns medvirkning

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

1.4.2 Barnevernloven

Den nye lov om barneverntjenester er fra 1992. Lovens formål er å sikre alle barn som bor i Norge trygge oppvekstvilkår, det vil si påse at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp. Loven gjelder for barn under 18 år, hvis barnet samtykker kan det treffes tiltak frem til barnet er 23 år.

Barnevernloven reguleres av kommunen, de er ansvarlig for at barneverntjenesten gir et best mulig tilbud til de barn og unge som trenger deres bistand.

Da barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lovgivning i 2003, ble aldersgrensen for barnets rett til å uttrykke sin mening i barnevernssaker senket fra 12 til 7 år. Denne lovbestemmelsen peker tilbake på barnekonvensjonens artikkel 12 om barns medvirkning.

Loven gir imidlertid barnet en rett, og ikke en plikt, til å uttale seg. Retten til å bli hørt innebærer også retten til ikke å si noe. I forarbeidene er det understreket at det er viktig at barnet ikke føler seg presset til å uttale seg. Derfor må barnet både informeres om saken og om at det står fritt til å uttale seg og hva det eventuelt vil uttale seg om. Det betyr ikke at barnets mening blir avgjørende for utfallet av saken, men barnet skal høres og det skal legges vekt på hva barnet mener i samsvar med dets alder og modenhet.

Når barneverntjenesten undersøker barns omsorgssituasjon er det ingen klare retningslinjer for hvordan en undersøkelse skal foregå og hva den kvalitativt skal inneholde. Det er for eksempel ingen krav i loven at man skal se eller høre barnet i en undersøkelse. Dette vil bli endret, det er vedtatt endringer i Barnevernloven som trer i kraft fra 1. juli 2014.

Bakgrunn for endring er at forskning viser at bestemmelsene i Barnekonvensjonen og Barnevernloven ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Endringene som er vedtatt styrker barns rett til medvirkning, i kapittel 18 har departementet foreslått en ny lovbestemmelse som styrker barns rett til å bli hørt. Lovbestemmelsen presiserer at barna skal få si sin mening under hele forløpet i barnevernet. (Odelstingsproposisjon 106 L, 2012-13)

1.4.3 Kommunikasjonsstrategi for barnevernet

Barne- og likestillingsdepartementet lanserte en kommunikasjonsstrategi for barnevernet i 2008 (*Et åpent barnevern. Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008 - 2011*).

Hensikten var å fremme større trygghet for de tjenestene barnevernet kan tilby utsatte barn og deres familier. I denne første strategien var et av formålene at barnevernsarbeideren skulle ha større kjennskap til hvordan mediene arbeidet og at åpen kommunikasjon skulle være en del av barnevernets profesjonelle identitet. Dette har blitt videreutviklet, samtidig som medias betydning fortsatt har en sentral plass i strategien. Kommunikasjonsstrategien kan ses på som en veileder, både i forhold til hvordan en skal arbeide med barn og deres familier og til hvordan kompetansen i barnevernet kan økes. Det gjelder på alle nivåer og i alle ledd for å bedre forholdene for utsatte barn og unge, og samtidig øke tilgjengeligheten til barnevernet.

Kommunikasjonsstrategien for 2013 -2016 heter: Barnevernet - en hjelper (Barne- og likestillingsdepartementet 2013). Den siste strategien skal bidra til at barnevernet skape trygge oppvekstvilkår for utsatte barn og deres familier. God kommunikasjon skal være et verktøy for alle relevante aktører rundt utsatte barn og unge.

Hovedmålet i kommunikasjonsstrategien er: "*Barnevernet skal være en aktør som lytter involverer og hjelper.*" Kommunikasjonsarbeidet skal bidra til at alle barn blir kjent med barnevernet og oppfatter det som sin hjelper. Videre sier veilederen at det skal arbeides mot at hele befolkningen har tillit til barnevernets rolle og tjenester.

Barnevernets rolle blir dermed å tydeliggjøre sin samfunnsrolle som en hjelper til barn, unge og deres familier. Veilederen stiller krav til barneverntjenesten om å bli mer synlig ut blant folk, og de skal synliggjøre sine tjenester på en måte som skaper tillit (Barne- og likestillingsdepartementet 2013)

1.5 Temaets relevans

Selv om økt fokus på barn deltagelse, samt lovverk og retningslinjer sier at barn skal informeres og lyttes til, viser nyere forskning at dette ikke skjer i tilstrekkelig grad. (Vis og Thomas, Helsetilsynet, Odelstingsproposisjoner, Seim og Slettebø)

Kapittel 2 Teori

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for masteroppgavens vitenskapsteoretiske perspektiv som er grunnlaget for den metodologiske tilnærmingen til studien. Med studien søker jeg å skape ny innsikt og forståelse for den problemstillingen som er valgt. I motsetning til et naturvitenskaplig forskningsdesign som tar sikte på å forklare et fenomen på en objektiv faktaorientert måte, tar denne oppgaven sikte på å forstå fenomener med utgangspunkt i den enkelte informants subjektive forståelseshorisont (Thomassen 2011). Da oppgaven omhandler hvordan barnevernets representanter har kommunisert med barna og hvordan barna har forstått dette så ble det naturlig å velge et hermeneutisk perspektiv. Jeg vil først redegjøre for det vitenskapsteoretiske perspektivet, og deretter de teoretiske perspektivene: makt og språk, kommunikasjonsteori, relasjon, anerkjennelse og tillit, og brukervedvirkning. Til slutt redegjør jeg for nyere forskning.

2.1 Et hermeneutisk perspektiv

Det hermeneutiske perspektiv er grunnlaget for den metodologiske tilnærmingen til studien. Hermeneutikken er fortolkningslære og bygger på en forståelsestolkning, det vil si hvordan mennesker forstår hverdagen rundt seg (Krog 1996: 233). Hermeneutikken går ut på å forstå ved hjelp av innlevelse og empati, samtidig tar den høyde for konteksten vi tolker verden innenfor. (Thuren 2009:105) Hermeneutikken vokste frem som en motsats til den naturvitenskaplige forskningstradisjonen på 1800-tallet (Ryen 2002). I motsetning til tradisjonell naturvitenskap som baserer sin kunnskapsforståelse på objektive, konkrete og observerbare fenomener, var hermeneutikken en tolkningens kunst og vitenskap som handlet om forståelse som tolkning (Ryen 2002). Den moderne varianten kan beskrives som en metode for meningsfulle fenomener samt å beskrive vilkårene for at forståelse og mening skal være mulig. Det kan sies at en rekke fenomener blir betraktet som meningsfulle først når det uttrykker en mening eller har en betydning. Hermeneutikken fremhever det særegne ved

mennesket og den menneske skapte virkeligheten, det som gir en mening for et menneske trenger ikke å gi mening for et annet.

Hermeneutikken tar utgangspunkt i en spesiell forståelse av hvordan ny kunnskap genereres basert på en aktiv fortolkning av de fenomener som møter oss. Vitenskapstradisjonen er uløselig knyttet til språk og kommunikasjon, da dette blir den sentrale kanalen for utvikling av forståelse. Hermeneutikken har vært toneangivende innen den samfunnsvitenskaplige forskningstradisjonen, og beskjeftiger seg spesielt med fortolkning av meningsbærende materiale sosiale sammenhenger og mellom - menneskelige relasjoner. Det er som fortolkningsramme for dette hermeneutikk blir interessant i denne sammenheng med denne oppgaven.

Filosofen Gadamer er en av opphavsmennene til den moderne hermeneutikk. Han hevder at hvert enkelt menneske har med seg en unikt sett med tanker, følelser, verdier og holdninger som han har ervervet seg gjennom sin interaksjon med verden rundt seg; dette utgjør den enkeltes forståelseshorisont (Thomassen 2011). Denne forståelseshorisonten (før-forståelsen) vil alltid påvirke hvordan vi ser, forstår og fortolker andre mennesker og det de sier og gjør. Vi kan med andre ord ikke fortolke andre på et rent objektivt grunnlag – måten vi fortolker andre mennesker eller fenomener på vil alltid ha sitt utgangspunkt i vår egen forståelseshorisont. Vi har imidlertid mulighet til å utvide vår forståelseshorisont dersom vi forsøker sette oss inn og forstå den andres forståelseshorisont – hva er det den andre har med seg av verdier, holdninger og erfaringer som gjør at han tenker, føler og handler slik han gjør? Ved å ta den andres posisjon tilfører vi vår egen forståelseshorisont ny kunnskap som kan medføre utvidet og ny forståelse – vår forståelseshorisont blir med andre ord endret med bidrag fra den andres forståelseshorisont. Den nye forståelseshorisonten vår gjør at vi kan fortolke den andre personen på en ny måte. Dette er hva Gadamer opprinnelig kalte den hermeneutiske sirkel (Thomassen 2011, Alvesson og Sköldbberg 1994). Det er også verdt å merke seg at våre bestrebelser med å fortolke den andres forståelseshorisont også vil påvirke dennes forståelseshorisont. Våre spørsmål og refleksjoner fører til bevegelse og mulig ny forståelse også hos den andre. Dersom vi gjennom våre undersøkelser av den andres forståelseshorisont utvikler en felles forståelseshorisont, har vi kommet frem til det som kalles primær forståelse; det vil si full enighet om hvordan et fenomen skal forstås. Det kan imidlertid være at vi kun klarer komme frem til en sekundær forståelse; det vil si enighet om hvorfor vi ikke kan bli enige. Det kan for eksempel være at våre grunnleggende verdier og

holdninger ikke lar seg forene til tross for dialog (Thomassen 2011). I et slikt tilfelle kan vi si at vi forstår en annens forståelseshorizont, men at denne ikke lar seg forene med det vi selv står for.

Den hermeneutiske sirkelen henviser som nevnt til begrepsparet før-forståelse – forståelse. Det er også mulig å se den hermeneutiske sirkelen som bestående av henholdsvis helhet og deler (Alvesson og Sköldberg 1994). Med utgangspunkt i en helhet; for eksempel en tekst, et menneskelig fenomen eller en samtale – danner man seg en form for forståelse av det man ser eller opplever (med utgangspunkt i sin egen før-forståelse). Dersom man går inn på de enkelte delene som fenomenet eller samtale vil den kunnskapen man henter fra de ulike delene gi ny forståelse til helheten. Den nye forståelsen genererer nye spørsmål som forsøkes besvart ved å kikke på andre deler – som i sin tur gir ny forståelse for helheten. Med andre ord en sirkulær prosess hvor helheten påvirker tilnærming til og forståelse av del-elementene og vice versa. I følge Gadamer kan ingen forforståelse starte fra et nullpunkt, enhver forståelse forutsetter en forutgående forståelse og en slik forutgående forståelse kaller han for fordom (Krog 1996:236). Begrepet fordom defineres altså som en forutgående forståelse, det vil si en oppfatning som er oppstått på forhånd. Gadamers fordom er en positiv forutsetning for forståelse, og som kan etterprøves og korrigeres (Gadamer 1999:132-133). Gadamer mener all vår forforståelse handler om noe som har skjedd tidligere. Vi kan tolke fordommer som vår virkelighet, en virkelighet som en ikke kan komme bort fra, kort sagt er vi avhengig av fordommer for å forstå (Krog 1996).

Ut fra hermeneutisk forståelse er det viktig å hjelpe barnet med utforskningen av sin situasjon. Det er direkte overførbart i forhold til brukermedvirkning i barnevernet, det å opprettholde en dialog som gjør barnet/klienten medvirkende i prosessen (Gulbrandsen, Seim og Ulvik 2012). Barnevernet har vært opptatt av at våre fordommer ikke skal styre beslutningene våre og påvirke brukerne, ut fra en Gadamersk forståelse tenker jeg tvert i mot at våre fordommer vil være til hjelp i vår forståelse av den andres situasjon og den vil være en viktig bidragsyter i kontakten. Samtidig er det viktig å være bevisst at Gadamers forståelsesperspektiv også kan ses begrensende, fordi det åpner for tolkninger i forhold til den makten som ligger i våre fordommer og det kan være styrende for kontakten med klienten.

Hermeneutikken bygger på en forståelsestolkning, det vil si hvordan mennesket forstår det som er rundt seg, samtidig tar den høyde for den konteksten vi tolker verden i.

Vitenskapstradisjonen knyttet til språk og kommunikasjon, og ser det som en viktig kanal for utvikling av forståelse. Dette er bakgrunnen for at jeg valgte hermeneutikken som en metodisk tilnærming fordi det i min studie er viktig å belyse den enkelte ungdoms erfaringer om hvordan de har forstått sin "verden" og hvor bestemmende det har vært for meningsskapingen deres.

I studien har jeg brukt min forforståelse som et verktøy. Min erfaring med kommunikasjon og barnevern har hatt stor betydning for hvordan jeg har forberedt og planlagt studien, spesielt i forhold til intervjuguiden og i intervjuet var min erfaring viktig. Jeg pratet med ungdommene om forholdsvis kjente temaer og jeg var vant til å snakke med barn om deres historier noe som gjorde at ungdommene følte seg ivaretatt under intervjuene.

2.2 Teoretiske perspektiver

Jeg vil presentere et utvalg av teori om kommunikasjon og relasjon. Jeg har valgt teori som kan skape en større forståelsesramme omkring fenomenet kommunikasjon og informasjon, og teorien er også ment som et bakgrunnsteppe for studien.

2.2.1 Makt og språk

Kunnskap er ikke bare en avspeiling av virkeligheten. Foucault (1999) mener sannheten er en diskursiv konstruksjon, og at de forskjellige kunnskapsinstitusjoner forteller oss hva som er sant eller usant. Foucaults mål var å avdekke disse strukturene. Han utviklet en teori om makt og viten; og en av de tingene han trekker frem er at makt er spredt ut over forskjellige praksiser, og de skal ikke forstås bare som undertrykkende men også som produktive.

Foucault var opptatt av hvordan makt produseres og reproduseres gjennom språket. Makten konstituerer vår måte å forstå verden på, det vil si den produserer ting og leder oss til fornyelse. Det er i makten vår sosiale verden produseres og som forteller oss hvordan omverdenen ser ut og kan forklares og begrenses på bestemte måter (Jørgensen og Philips 2011: 49). Det kan forstås som makt både er produktiv og begrensende, den setter en norm i samfunnet som muliggjør både kunnskapsutvikling og undertrykking av visse grupper.

Foucault (1999) gjør sammenhengen mellom språk og makt eksplisitt, makten kan ikke forstås som en kjerne, han mener den dannes i et nett av forskjellige elementer som f.eks. i institusjoner, regler og talehandlinger. Med dette forbinder Foucault makten opp mot diskurs,

makt produseres og reproduseres gjennom språk og handling (Foucault 1999). Diskurs er en måte å forstå og tale om verden på, den avspeiler ikke bare vår omverden, identitet og sosiale relasjoner men den spiller også en aktiv rolle i å skape og forandre den (Jørgensen og Philips 2011:9). Foucault er en av dem som har befestet anvendelsen av diskursbegrepet og diskurs kan sies å være hans kjernebegrep. Han definerer diskurs som utsagn. Å ytre seg betyr å bringe det indre ut, det vil si at utsagn er uttrykk for et subjekts indre. Det betyr at utsagn; det allerede sagte har alltid en mening, hensikt, intensjoner eller et motiv, det kan også være ubeviste motiv, hensikter eller intensjoner (Schaaning 1996:61,62).

Foucault prosjekt er å gjøre oss oppmerksom på at språket har makt, at makt skaper virkeligheten og at makt i stor grad produserer og reproduseres gjennom språket og handlingen. Dette er en måte å tenke på som er fremmed for de aller fleste, språket blir som oftest tatt for gitt, noe som bare er. Med dette perspektivet vil en bevisstgjøring rundt maktstrukturene i samfunnet kunne åpne opp for nye muligheter i dialogen med brukerne samtidig som det også åpner opp for muligheter for maktmisbruk gjennom undertrykking og stigmatisering av grupper i samfunnet. For eksempel er det diskurser om barnevernet som kan oppfattes som at det er tilfeldigheter som rår og at det er den enkeltes saksbehandlers ideologi som styrer beslutningene i barnevernet. I den forbindelse kan en trekke frem Foucaults perspektiv og si ja det er subjektets indre som uttrykkes men samtidig så har uttrykket en substans og en forankring et sted, det vil si materialiteten konstruerer utsagnet og dermed vil praksisen og kunnskapsnivået være viktige styringsfaktorer for hva som uttrykkes i dialogen med brukerne. Med Krogs tolkning av Foucault vil det da være avgjørende for samtaleens utfall eller målsetting å avdekke forfatterens eller samtalepartnerens motiver, hensikter eller intensjoner ut fra utsagnene som fremsettes (Krog 1996: 60).

Foucault (1999) sier makt at er allestedsværende, det vil si at den sies å være over alt. Han omtaler den som en kraft som er både produktiv og destruktiv. Makten eies ikke av noen, den sirkulerer og oppstår i relasjoner. Makten gir eksistens samtidig som den begrenser og regulerer (Schaaning 1996). Det er i dette maktfeltet saksbehandlere og barna i barnevernet befinner seg, og i studien vil jeg se på hvordan språk og makt kan styre kommunikasjonen med barna og om hvilke diskurser om barn som påvirker barnevernets handlinger.

2.2.2 Kommunikasjonsteori

Gregory Batesons kommunikasjonsteori er sentral innen forståelse av kommunikasjon (Bateson 1979). Han utviklet en teori der han ønsket å forstå det levende på ulike nivåer og på mange områder, og undersøkte hvilke mønstre som binder forskjellige deler av naturen sammen. "Hvilket mønster forbinder krabben med hummeren og orkideen med nøkleblomsten og alle disse fire med meg? Og meg med deg? Og alle oss seks med amøben i en retning og kronikeravdelingens schizofrene i en annen?" (Bateson 1979:16).

En del kommunikasjonsteorier handler om kommunikasjonen mellom mennesker, og de fleste prøver å forenkle hva som skjer. Det er en avsender, en mottaker, et budskap, kanskje en intensjon, verbal og nonverbal kommunikasjon. Med Batesons teori er det tvert imot. Han forenkler ikke, men bidrar snarere med et perspektiv på menneskelig erkjennelse som rommer kompleksiteten. Når Gregory Bateson bruker begrepet «kommunikasjon» er dette rikt på mening og vidt definert. Han gir oss mange innfallsvinkler til begrepet kommunikasjon. Han tilbyr et grunnleggende kommunikasjonsperspektiv på verden. Det vi forholder oss til er ikke gjenstander, men ideer om gjenstander. Ulleberg (2005) sier i en "kommunikasjonsverden" forholder vi oss altså ikke til fenomener og gjenstander direkte, men til våre ideer om tingene.

Det er ideene om fenomenene jeg vil ha med i studien, jeg vil se på hvordan barna har forstått virkeligheten og hvordan det har gitt mening for ungdommene i ettertid.

2.2.3 Relasjoner

Relasjonen mellom barn og saksbehandler i barnevernet er sentral for å oppnå god kommunikasjon og for barns forståelse av sin egen situasjon. Bateson (1979) var opptatt av at all erfaring er subjektiv, han mener relasjonen er helt grunnleggende. I en humanistisk tradisjon har mennesket mulighet til å handle og bestemme sin egen skjebne. Mennesket handler og velger ansvarlig, aktivt og fritt, mens det alltid påvirkes av forhold i omgivelsene (Ivey, D'Andrea, Ivey & Simek-Morgan, 2007). Innen denne tradisjonen har Rogers en sentral rolle, hans teorier baseres på et positivt menneskesyn, hvor mennesket er grunnleggende godt. Dette er ei holding som viser tro på mennesket og dets muligheter. Menneskets handlinger forklares ut fra sosiale relasjoner og en felles skapt virkelighet, og det legges stor vekt på betydningen av intersubjektivitet og samhandling. Innen kommunikasjon kan man velge om man vil ha fokus på innholdet eller samspillet, eller begge deler i situasjonen. (Røkenes og Hanssen, 2006). Ekeland (1994) påpeker at kommunikasjon utvikler relasjoner, og relasjonene utvikler kommunikasjon. Det er i relasjoner at våre liv skapes og

leves, og det er i møtet med andre mennesker at våre uttrykksmåter og selvforståelse utvikles, hevder Kvalsund og Meyer (2005). I følge Macmurray (1961) er et individ en person kun når han står i relasjon til andre individer. Han hevdet at det er ikke noe ”jeg” uten et ”du”.

En relasjon mellom bruker og fagperson oppstår ikke av seg selv, men hviler på en samhandlingsprosess som skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tilknytning (Røkenes og Hanssen 2002). Dette kan oppleves gjennom for eksempel det å være tilgjengelig, bry seg om og ikke gi opp. Når samhandling fungerer slik, utvikles det en bærende relasjon. I en trygg, ”bærende” relasjon er det lettere å forstå hverandre. Hvis en forstår hverandre, kan en også handle på en mer fruktbar måte ovenfor den andre i form av en mer direkte relasjon. Relasjonsbygging er en overordnet tro på at endring bare kan skje når mennesker knyttes til hverandre på en positiv måte (Tjersland 1995:9). Når saksbehandleren får betydning for barnet og omvendt er et eksempel på en relasjonsbygging og en trygg relasjon

Mellommenneskelige relasjoner kan deles i tre relasjonsdimensjoner. Det er avhengighet, uavhengighet og gjensidig avhengighet (Kvalsund, 1998, Macmurray, 1961). De representerer ulike måter å forholde seg til andre mennesker på. Man blir ikke uavhengig før man har opplevd avhengighet, og man kan ikke bli gjensidig avhengig før man har opplevd både avhengighet og uavhengighet (Kvalsund, 1998; Kvalsund, 2005; Kvalsund & Meyer, 2005; Macmurray, 1961). Avhengighetsrelasjonen er mest aktuell tidlig i livet, men den inntreffer også senere i livet hvor en er avhengig av andre som for eksempel i en hjelperelasjon. Avhengighet omhandler asymmetri i relasjonen ved at begge partene forstår at relasjonen er asymmetrisk, og en slik relasjonsdimensjon kan oppleves både positivt og negativt. Positive avhengighetsrelasjoner er asymmetriske og gjensidige, ut fra en gjensidig erkjennelse av hjelpebehovet. Et eksempel på dette er en barn – saksbehandler relasjon, som da vil være positiv når barnet opplever å få nødvendig hjelp av saksbehandler. Hvis asymmetriens gjensidighet brytes av mindre behov for avhengighet fra en av partene, kan den bli negativ. Det kan være et ønske om mer selvstendighet og løsrivelse. Når dette behovet for selvstendighet ikke oppstår samtidig for begge parter, kan det føre til konflikt og maktbrukt, noe som kan være negativt for begge parter (Kvalsund, 2005; Kvalsund & Meyer, 2005).

I profesjonell kommunikasjon forholder den profesjonelle seg til andre (klienten, pasienten og lignende) i kraft av sin profesjonelle rolle og ikke som privatperson. Profesjonell

kommunikasjon har til hensikt å virke *hjelpende* for den det gjelder (Eide & Eide, 2007). De Boer og Coady (2007) undersøkte hva som er gode arbeidsrelasjoner mellom hjelper og klienter, og fant følgende fordeler ved de gode arbeidsrelasjonene: økte ærlige avsløringer, skapte et støttende og godt klima, skapte gjensidig eierskap til planer, skapte bedre selvinnsikt hos arbeider og familie, og økte effektiviteten i arbeidet. Dale og Hennem (2008) fant at relasjonsarbeid var en forutsetning for god praksis i saker med vold og overgrep i barnevernet. I min studie vil jeg bruke dette for å drøfte hvilken betydning saksbehandlers relasjon til barnet har for å kommunisere med barnet, og å gi god informasjon som barnet forstår.

2.2.4 Anerkjennelse

For å forstå relasjonen mellom barn og saksbehandler er anerkjennelse et kjent begrep. Anerkjennelse kan defineres på mange måter. Axel Honneths (1996) anerkjennelsesteori tar utgangspunkt i tre former for gjensidig anerkjennelse. Det er kjærlighet, rettighet og sosial verdsettelse. Til disse tre formene for anerkjennelse svarer tre former for disrespekt. Mens anerkjennelse bygger opp en selvforståelse vil disrespekt bryte denne ned. De tre formene for disrespekt som Honnet (1996) nevner er kroppslige krenkelser, nektelse eller fratakelse av rettigheter og nedverdiggelse av livsmåter eller stigmatisering (Høilund og Juul 2005, s. 26-29). Mange saksbehandlere vil vegre seg for å vise kjærlighet overfor en klient, men de to andre; anerkjennelse som rettighet og anerkjennelse som sosial verdsettelse, er høyst aktuelle i relasjonen mellom barn og saksbehandler (Thrana. 2013). For en saksbehandler handler dette om at i møte med andre mennesker er en villig til å se på den andre som eier av sine egne opplevelser og meninger. Det betyr å kunne se på barna som mennesker som har rett til å ha sine egne meninger og som har en kunnskap som er viktig å få kjennskap til. Anerkjennelsesformen rettighet er avhengig av at det er likhet for loven. Dette baserer seg ikke på et følelsesmessig forhold men en ren kognitiv forståelse. Det er ikke så enkelt å holde disse formene fra hverandre, for Honneth (1992) hevder at anerkjennelsen som rettsperson lett smelter sammen med den sosiale anerkjennelse personen har, eller hvilken sosial status en har. Dette må skilles og Honneth (1992) skiller derfor mellom rettslig anerkjennelse og sosial anerkjennelse (Honneth 1992).

Honneth (1992) mener det er gjennom anerkjennelse det skapes vekst og utvikling. Vi vil være sosialt akseptert og ha andres anerkjennelse, og det er på dette nivået vårt behov av andres anerkjennelse tilfredstilles. Anerkjennelse er en forutsetning for å kunne hjelpe med å

lage nye konstruksjoner for barnas virkelighetsbilde. I forholdet mellom barn og saksbehandler er det et skjevt maktforhold. Derfor er det spesielt viktig at barna opplever anerkjennelse i møtet med barneverntjenesten. Motsatsen av anerkjennelse kan og beskrives som krenkelse. I arbeidet med barn er det viktig å ha i bakhodet at synet på barnet som et helt menneske er viktig, derfor blir det viktig å vite noe om hvorvidt barnet opplever anerkjennelse og krenkelser på andre arenaer.

Honneth (1992) hevder at hvis krenkelse betyr å bli nektet eller fratatt anerkjennelse fører det til en motivasjon for å protestere og yte motstand og blir det en, for krenkede mennesker, en kamp for anerkjennelse. Krenkelser eller disrespekt kan bryte ned den personlige identitet og selvrespekten hos mennesker. Han mener at krenkelse kan beskrives under overskriftene: kroppslige krenkelser som fysiske overgrep, nektelser av rettigheter som når en ikke innvilger tjenester på bakgrunn av skjønnsutøvelse og nedverdiggelse av livsformer som det å se ned på måten klientene velger å leve livene sine. Honneth (1992) hevder at dersom en person blir fratatt sine rettigheter sier en samtidig at denne personen ikke kan tillegges samme grad av moralsk tilregnelighet som andre. Personene får en forståelse av at de ikke er likeverdige samfunnsborgere og kan som oftest føre til tap av selvrespekt. Krenkelse ødelegger en persons mulighet til selvrespekt. Krenkelser som går på verdighet som et sosialt individ, når væremåter eller livsførsel blir stemplet som mindreverdige, vil ikke disse menneskene oppleve at deres evner tillegges sosial verdi. Personene vil da ikke oppleve å bli verdsett for sine individuelle egenskaper og muligheter. Sosial nedverdiggelse og ydmykelse truer menneskers identitet i likhet med at fysisk sykdom bryter ned kroppen. Følelser som skam, indignasjon, krenkelse og forakt er i følge Honneth (1992) psykiske symptomer og personene opplever seg urettmessig nektet sosial anerkjennelse (Honneth 1992). Det å oppleve seg som krenket blir gjerne beskrevet som at personen opplever seg urettferdig behandlet eller ikke blir sett og hørt eller etter deres meninger ikke blir tatt på alvor. De kan oppleve å bli mistrodd eller blir beskyldt for direkte å snakke usant.

I følge Kvalsund og Meyer (2005) er tillit en grunnleggende holdning for samhandling, og uten tillit fungerer ikke en relasjon. Ved tillitsbrudd vil behovet for tillit tre frem og bevisstgjøre betydningen av tillit i en relasjon. Hvis tilliten er brutt blir etiske normer nødvendige for å unngå negative handlinger. Trotzer (2006) hevder at ved å stole på en annen person, påberoper en seg personens selvsikkerhet og inviterer til gjensidighet. Behovet for tillit driver individet frem. Det skaper muligheter for å stole på andre som ressurser for egen

vekst og utvikling i problemløsning. Å bli vist tillit fremmer identitetskapning i en gruppe, og åpner for konstruktive tilbakemeldinger. Det gjør et individ i stand til å gjennomføre sosial interaksjon i en dynamisk vekstprosess, og åpner for muligheten til å være gjensidig avhengig av hverandre. I tillegg bidrar tillit til å bestemme grunnlaget for positive mellommenneskelige forbindelser, og kan redusere sosiale gnisninger (Trotzer, 2006).

Kåver (2005) hevder at akseptering er en forutsetning for forandring. Det å akseptere, skaper forutsetninger for å finne løsninger på problemer og handle mer effektivt i situasjoner der det trengs. Hun påpeker at ved å nekte å se sannheten i øynene, reduserer det muligheten for å finne frem til løsninger som minsker det som er vanskelig, samt at akseptering kan gjøre mennesket mer positivt, avslappet, fleksibelt og kreativt i tenkningen for å overvinne problemene. Det å erverve seg en aksepterende innstilling kan gjøre stor forskjell med hensyn til hvordan en møter utfordringer og håndterer livet sitt.

I studien er relasjon et begrep som utpeker seg. Jeg vil se på hvilke premisser som ligger til grunn for å utvikle en relasjon. Videre vil jeg se på hvordan anerkjennelse og tillit påvirker kommunikasjonen og hvordan barn forstår sin egen situasjon.

2.2.5 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er en rettighet som er nedfelt i mange lover og på ulike nivåer, f.eks. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, menneskerettighetskommisjonen, barnekonvensjonen, barnevernloven og barneloven. Det handler om utforming av politikk, påvirkning på systemnivå og på individnivå. Brukermedvirkning er et vidt begrep som kan være vanskelig å definere ut fra hva det skal innholde. I denne oppgaven har jeg valgt å la brukermedvirkning handle om kommunikasjon og deltagelse på individnivå.

Departementet har i Prop.106L (2012-2013), drøftet ulike begreper for brukermedvirkning og konkludert med at medvirkning er det begrepet de foretrekker som det mest dekkende for det de ønsker å formidle. De har i proposisjonen brukt mye tid på å presisere barn og unges rett til å medvirke og behovet for å styrke rettsvernet for barnevernets klienter. Samtidig som klientene skal påvirke sin egen sak er det fortsatt slik at det er barneverntjenesten eller rettsapparatet som tar de endelige beslutningene. Stortinget har vedtatt en ny overordnet bestemmelse som tydeliggjør barn og unges rett til medvirkning så lenge de har kontakt med

barneverntjenesten. (Prop.106L (2012-2013), kapittel 18,og utvidelse av § 4-1, s. 216) Temaet er utdypet under avsnitt om Barnevernloven i kapittel 1.

Selv om det nå er økt fokus på barn og unges rett til medvirkning har ikke foreldrenes rett til medvirkning blitt svekket med mindre foreldrenes medvirkning hindrer at barn blir hørt. Departementet konkluderer med at der barnets interesser kommer på kollisjonskurs med foreldrenes interesser er det barnas beste som skal være styrende i alt arbeid i barneverntjenesten og det er barneverntjenestens overordnede prinsipp.(Prop106L, 2012-2013).

Brukermedvirkning handler om å ta lærdom av brukernes erfaringer og kompetanse og at brukerne har innflytelse på hva som skjer i deres eget liv. Brukermedvirkning har som mål å øke kvaliteten på tjenestene men det betyr ikke at fagfolkene fratras sitt faglige ansvar (Helse og omsorgsdepartementet, 2008) .

Brukermedvirkning som begrep har kommet med demokratiseringsprosessen og ulike sosiale bevegelser i samfunnet. Rettighetene som følger med brukermedvirkning eller medborgerskap er en del av de universelle menneskerettighetene. Menneskerettighetene er ment å beskytte borgerne mot maktbruk fra myndighetene. Begrepet medborgerskap har utviklet seg til også å gjelde aktiv deltagelse og innflytelse i beslutningsprosesser, som selvsagt gjelder beslutninger som har direkte innvirkning på dem selv. Å se på barn og foreldre som aktører i egen sak krever at det bygges en samhandlings-relasjon basert på samarbeid og partnerskap, de ser barn og unge som aktører som inngår i en relasjon med saksbehandler (Seim og Slettebø 2007). Departementet ser på brukermedvirkning, blant annet som et viktig verktøy for å ivareta rettsikkerheten til barn og unge. I beslutninger som i stor grad skaper dramatiske endringer i barns liv blir det viktig å se på brukermedvirkning , også som uttrykk for samhandling og relasjon. I studien vil jeg bruke, både samhandling og relasjon som analytiske verktøy for å se på hva som er en forutsetninger for godt aktørskap i samhandling med barn og unge.

2.3 Annen forskning

De siste årene er det forsket en del på informasjon til barn i barnevernet og deltagelse og medvirkning av barn i barnevernet. Jeg har gjort et utvalg av nyere forskning, både om

informasjon og deltagelse i barnevernssaker. Forskningen jeg viser til er relevant for min studie og skaper en god bakgrunnsforståelse for mitt tema.

Vis og Thomas (2009) så på hvilken deltagelse barna har hatt i saksprosessen. Det de kaller reel deltagelse forekom i 47 prosent, av sakene. Reell deltagelse innebar at barnet deltok i beslutningsprosessen gjennom å få lov til å uttrykke sin mening.

Seim og Slettebø (2007:87/88) fant i sin undersøkelse at ungdommene hadde stor forståelse at barnevernet tok beslutninger på tvers av både deres og foreldrenes ønsker men de ønsket å bli inkludert i beslutningene. De ønsket ikke å bli overlatt til å ta beslutninger men de sa at saksbehandler best kunne fatte beslutninger hvis de ble snakket med, ble kjent med og kunne ha tillit.

Berit Skauge (2010:6) fant ved en gjennomgang av 100 barnevernsaker i 2000 og i 2009 at barnets medvirkning i egen barnevernssak var betydelig svekket i 2009. I nærmere 70 prosent av barnevernsakene som ble gjennomgått i 2009, var det ikke spor av at saksbehandler hadde snakket med barna.

Elisabeth Larsen (2011) formidler resultater fra en undersøkelse hvor hun intervjuet 32 barn mellom 6-11 år om deres erfaringer med å ha hjelpetiltak gjennom barneverntjenesten. Hun fant at de færreste av barna hadde kjennskap til at hjelpen de fikk kom fra barnevernet. Hun diskuterer i artikkelen om det er viktig for barnet å vite hvor hjelpen/personen kommer fra, og hun konkluderer med at dette er viktig. Blant annet med tanke på hvordan avslutningen av kontakten skal forklares.

Liv Mette Gulbrandsen, Sissel Seim og Obbjørg Skjær Ulvik (Sosiologi i dag 2012) I deres forskningsprosjekt "Snakk med oss". Profesjonsutøvelse og barns deltagelse, ser de barns rett til deltagelse også som en rett til profesjonell støtte i meningsarbeid, det vil si prosesser som bidrar til at barn skaper mening i det som skjer og i de utfordringer de står ovenfor. I artikkelen konkluderer de at barn må få hjelp til å forstå hvordan de inngår i et nettverk av mennesker som også har rettigheter og rammer for sine posisjoner og relasjoner. De sier en forutsetning for barns deltagelse er at profesjonsutøvere innlemmer meningsskaping i sitt profesjonelle oppdrag. De må rette sitt blikk mot barn som meningsskapende subjekter og samhandlingspartnere.

Selv om barnets rettigheter er hjemlet i norsk lov og i barnekonvensjonen er ikke dette tilstrekkelig for å sikre at sosialt arbeid utøves i tråd med lovens intensjoner. Det er avgjørende at de som er satt til å undersøke forholdene rundt barnet utøver godt sosialt arbeid og faglig skjønn. Kirsten Sandberg (2004: 328-329) påpeker at Norge har kommet langt med tanke på å inkorporere barnekonvensjonen i norsk lovgivning, og at det i liten grad er lovgivningen som må endres i forhold til å ivareta barns rettigheter, men at det snarere er praksis som må endres.

Statens helsetilsyn gjennomførte i 2011 et landsomfattende tilsyn med det kommunale barnevernet (Helsetilsynet 2012). Tilsynet så på barnevernets arbeide med undersøkelser, evaluering av hjelpetiltak og barns medvirkning. Basert på tilsynsførrapporter fra 44 kommuner fant de store mangler ved barns medvirkning. Barneverntjenesten hadde ikke rutiner for å snakke med barn, de gangene det var snakket med barn hadde de ikke referat fra møtene. Det var ikke rutiner for å snakke med barn alene, og barnevernets ansatte manglet kompetanse for å snakke med barn. Noen av konsekvensene var at barnet måtte gjenta informasjon flere ganger, viktig informasjon ble borte og barnet fikk ikke medvirke i forhold til beslutninger.

Øyvinn Christiansen spør (Norges Barnevern 2012): Hvorfor har barnevernet problemer med å se barn som aktører? I artikkelen presenterer funn, både fra egen forskning og fra andres forskning. Han mener barrierene for ikke å se barn som aktører er:

1. Oppfattelser og forståelser av barn og barndom, først og fremst oppfatninger om at barnet er sårbart og bør skjermes,
2. Barnevernets kompetanse i kommunikasjon med barn.
3. Strukturelle og organisatoriske rammer som blant annet betyr at arbeidsformen er byråkratisk, preget av turn-over og dermed lite barnevennlig.
4. Hva som er vesentlig for beslutningene og sakens fremdrift: Dette peker tilbake på at saksbehandlerne unnlater å involvere barnet fordi barnets mening ikke vil ha betydning for sakens utfall. Videre spør han hvordan kan barnets aktørposisjon forstås og realiseres, og skriver at det er viktig å høre hva barna selv sier. Barna sier det er viktig at de er aktør fordi det er rettferdig, det er deres liv det gjelder, de var opptatt av å lære å delta og at de mente de voksne burde lære for å ta bedre beslutninger.

Kapittel 3 Metode og design

For å belyse problemstillingen best mulig har jeg valgt kvalitativ metode som forskningsverktøy, og i kapitlet vil jeg redegjøre for den metodiske tilnærmingen som ligger til grunn for min oppgave. Jeg viser til kapittel to hvor jeg redegjør for mitt vitenskapsteoretiske perspektiv, jeg valgte et hermeneutisk perspektiv fordi jeg er interessert i barnas opplevelse, deres forståelse og arbeid med å skape mening i sin situasjon. Jeg vil presentere de valgene jeg har tatt fra tiden før jeg møtte informantene, og fram til jeg var ferdig med å analysere mine funn. Jeg vil gi et teoretisk innblikk i kvalitativ metode, samt beskrive forskningsintervjuet. Deretter presenteres utvalget og rekrutteringsprosessen.

3.1 Kvalitativ metode

For å lære mer om hvordan informasjon blir formidlet i barnevernet, og hvordan det kommuniseres var det nødvendig å spørre ungdommene om deres erfaringer. Det ble da naturlig for meg å gjøre en kvalitativ studie, hvor intervjuet er den viktigste metoden for informasjonsinnhenting. Kvalitative tilnærminger egner seg til å få en forståelse av sosiale fenomener og tolking og analysering av disse fenomenene. En av de mest brukte metodene i kvalitativ forskning er intervjuundersøkelse, som egner seg godt til å få informasjon om personers opplevelse og erfaringer (Kvale og Brinkmann). Jeg fant det nødvendig å etablere en direkte kontakt mellom ungdommen (informanten) og meg (forskeren) som fungerte bra da jeg ble et middel for å få informasjon. Denne relasjonen er basert på et subjekt-subjekt-forhold noe som betyr at begge parter påvirker forskningsprosessen. Hvordan relasjonen blir oppfattet av informanten påvirker hvilken informasjon informanten er villig til å dele. Metoden kjennetegnes av både systematikk og spontanitet. Systematikken handler om hvordan forskningsprosessen er planlagt og hvordan den er gjennomført og til slutt analysering av informasjonen. Spontaniteten kommer til uttrykk i måten intervjuene blir gjennomført på ut fra hvordan informasjonen som formidles. Forskeren må kunne endre retning på prosjektet underveis hvis det kommer opp tema som ikke var forutsett under planleggingen av prosjektet (Thagaard 2010).

Jeg valgte å bruke semi strukturert intervju fordi jeg ønsket å ha en viss struktur og være sikker på at jeg ikke glemte spørsmål, samtidig som jeg også ønsket å følge opp med spørsmål der informanten selv syntes noe var viktig, og ikke minst åpner det opp for en spontanitet som kan være en viktig bidragsyter til prosjektet . Hensikten var å frembringe kunnskap, og

kunnskap produseres gjennom interaksjonen mellom intervjuer og informant. Det er ikke en samtale mellom likeverdige deltagere, ettersom det er forskeren som definerer og kontrollerer samtalen (Kvale og Brinkmann 2010). Dette kanskje i enda større grad i semi strukturert intervju enn i en helt åpen intervjuform.

3.2 Utvelgelse og rekruttering

Til min studie ønsket jeg å intervju ungdommer, jeg hadde en ide om at de lettere kunne huske ting og var modne nok til å sette sine erfaringer i et større perspektiv. Om det ville vært noen forskjell i forhold til mindre barn er jeg usikker på i dag. Begrunnelsen for å intervju ungdom er også at det er lettere å få godkjenning for å intervju ungdommer enn mindre barn. I løpet av en lengre rekrutteringsprosessen hvor var jeg i kontakt med en barneverntjeneste utenfor Oslo og Landsforeningen for barnevernsbarn. Jeg sendte informasjonsskriv og snakket med lederne begge steder, begge lederne var positive til prosjektet og skulle sende informasjonsskrivet videre (vedlegg 1). I informasjonsskrivet var innhold og målsetting kort beskrevet. Samtidig beskrev jeg hvordan intervjuet skulle foregå, at det var konfidensielt og at ungdommene kunne bestemme sted og tid. Etter mange telefoner og to mulige informanter så endte jeg til slutt opp med null informanter. Jeg ble anbefalt å kontakte Forandringsfabrikken, et senter for ungdom som har fokuset på forandring og utvikling. Forandringsfabrikkens mål er å engasjerer barn og unge til å være med å bestemme hjelpen de skal motta, både på samfunnsnivå og individnivå. De samarbeider med utdanningsinstitusjoner, kommuner, organisasjoner og bedrifter. Barnevernet er en samarbeidsinstans.

Jeg tok kontakt med en av de ansatte på Forandringsfabrikken som ble engasjert i prosjektet mitt, og hun formidlet informasjonsskrivet mitt på en helgesamling hvor det var mange ungdommer tilstede. Det var åtte ungdommer som hadde lyst til å bli intervjuet og som jeg fikk formidlet navn og telefonnummer til. Jeg gjorde avtale om intervju med de åtte ungdommer. En av ungdommene møtte ikke til intervju og svarte heller ikke på henvendelse i etterkant. De resterende sju ungdommene gjennomførte intervjuet. Ungdommene var mellom 14 og 19 år, både gutter og jenter av jenter, samt to søskenpar. Felles for ungdommene var at de hadde hatt flere hjelpetiltak gjennom barnevernet over flere år. Nå bodde alle ungdommene utenfor hjemmet, det vil si på institusjon, i fosterhjem eller hos annen familie.

3.2.1 Intervjuguiden

Jeg laget en intervjuguide med spørsmål om ungdommenes erfaringer med informasjon og kommunikasjon i kontakten med barneverntjenesten, og om hvordan de hadde opplevd og forstått kontakten med barneverntjenesten. Intervjuguiden (vedlegg 2) ble strukturert i 5 hoveddeler, som skulle dekke de områdene jeg antok ville være grunnlag for å kunne svare på problemstillingen. De fem hoveddelene i intervjuguiden var:

Kontakten med barnevernet, generelt om den første kontakten med barnevernet, informasjon om tiltakene som ble iverksatt, hvordan informasjonen ble oppfattet (de som ble informert) og om "Drømmebarnevernet".

3.2.2 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført hjemme hos ungdommene eller på et kontor jeg disponerte gjennom mitt arbeid. Ungdommene valgte det som passet best for dem.

Alle intervjuene tok mellom 40 minutter til 90, og jeg brukte mobiltelefon som båndopptaker. Intervjuene ble foretatt på bakgrunn av en intervjuguide og intervjuene var delvis strukturerte.

Før vi startet informerte jeg igjen om taushetsplikten og at ungdommene kunne trekke seg fra studien når som helst. For å bli litt kjent pratet vi om "løst og fast" før jeg startet intervjuet. Jeg opplevde at informantene fikk fortalt sin historie uten for mange avbrytelser, selv om jeg stilte noen oppfølgende spørsmål og hadde noen bekreftende nikk innimellom. Under intervjuene kom det opp ting som ikke var svar på spørsmålene, noen ganger forfulgte jeg temaet mens andre ganger gjorde jeg det ikke. Helt til slutt i samtalen gikk jeg fort gjennom guiden og stilte de spørsmålene jeg eventuelt ikke hadde fått svar på underveis. Jeg opplevde at intervjuguiden var et viktig verktøy gjennom intervjuet fordi det sikret at de ulike spørsmålene ble besvart, selv om alle spørsmålene ikke kom i rekkefølge.

Alle ungdommene virket trygge under intervjuet. De var åpne og villige til å fortelle om deres erfaringer, og det var stort sett enkelt å holde samtalen i gang. Jeg opplevde ikke at ungdommene opplevde ubehag eller vegring mot å svare når spørsmålene ble stilt. De aller fleste svarene som ungdommene ga virket gjennomtenkte, og de var reflekterte i forhold til hva de hadde opplevd tidligere i livet

Alle ungdommene fortalte om flyttinger som hadde opplevd som mer eller mindre dramatisk. Flyttingene hadde vært inngripen i barnas liv som endret livene deres radikalt. Samtidig som det, den gang tiltakene ble opprettet, ikke var noe barna ønsket. I løpet av intervjuet fortalte flere av informantene om tøffe følelsesmessige ting som berørte meg og til en viss grad dem. Etter intervjuene spurte jeg hvordan de syntes det var å bli intervjuet, og om noen av dem hadde behov for å snakke med andre om samme tema, eller om jeg f. eks skulle informere fostermor om hva vi hadde snakket om. Ingen av informantene ønsket det og det virket som de hadde god "kontroll" på hva de trengte og ønsket. Flere av informantene fortalte at jeg hadde spurt dem om ting ingen andre hadde spurt dem om før. Når jeg intervjuet ungdommene var jeg glad for at jeg hadde mye erfaring med å snakke med barn og ikke minst erfaring med å snakke med barn om vanskelige tema. Min erfaring gjorde at jeg kunne ta i mot informasjonen uten å miste fokus, samtidig som jeg også kunne ivareta ungdommene på en god måte.

Det kom frem under intervjuene at intervjuguiden hadde noen svakheter. Noen av spørsmålene var litt like, og i ettertid ble det synlig at jeg kunne tatt bort spørsmål som ikke opplevdes som viktige for problemstillingen.

Etter hvert intervju skrev jeg en kort logg over hvordan jeg opplevde intervjuet. Om det var lett å holde samtalen i gang, om ungdommen holdt fokus, om de brukte mye kroppsbevegelser og mimikk, og hvor mye jeg følte at jeg styrte intervjuet. Etter hver transkribering leste jeg gjennom loggen for å se om det kunne styrke, eller eventuelt gi meg mer informasjon. Jeg opplevde at notatene i loggen styrket noe av informasjonen. Den beste erfaringen med loggføringen var at jeg mentalt gikk gjennom intervjuet rett etterpå og det førte til at jeg husket hvert intervju godt. Noe som gjorde det lettere å kategorisere intervjuene, for jeg visste omtrent hvor jeg kunne finne tilsvarende temaer.

3.3 Transkribering og analytisk fremgangsmåte

Alle intervjuene ble transkribert. Det var en tidkrevende prosess, samtidig som det var en spennende prosess fordi den avdekket en del informasjon som ikke jeg husket hadde blitt sagt. Også informasjon som var svært overraskende og som ble viktig for den videre analysen. Det transkriberte materialet var rikholdig og jeg valgte først å kategorisere informasjonen under

de forskjellige intervjutemaene. Samtidig skrev jeg ned alt som jeg opplevde som helt særegent og overraskende i informasjonen jeg hadde fått.

Etter å ha lest gjennom samtalene flere ganger og kategorisert informasjonen så utpekte det seg noen temaer. Samtidig som jeg også hadde et svært stort materiale som gjorde det nødvendig å avgrense noe. Når jeg analyserte teksten opplevde jeg flere ganger at det var lett å ta tekst ut av en sammenheng og at det kunne analyseres på ulikt vis. Jeg var da glad for at jeg selv hadde intervjuet barna og kunne sette deler av samtalen inn i en sammenheng med dialogen. Det var en viktig erfaring for meg å oppleve at det er flere mulige måter å analysere en tekst på og at det krever en viss ydmykhet å behandle en transkribert tekst.

Gjennomgangen av materialet opplevde jeg, som tildels som en frustrerende prosess fordi jeg følte at jeg ikke fant viktige ting og klarte å plukke ut poeng fra empirien. Etter flere gjennomganger av materialet, og etter hvert som prosessen gikk fremover føler jeg at jeg fant sammenfallende temaer og temaer som skilte seg ut. Jeg klarte å beskrive temaene i noen felles kategorier, som jeg organiserer datamaterialet på en god måte. Kategoriene jeg er kommet frem til er:

"Informasjon til barna", "Barnas rettigheter", "Kontakten med saksbehandler", "Barns forståelse av informasjonen" og "Drømmebarnevernet". Kategoriene vil bli nærmere presentert i analysedelen.

3.4 Forskningsetikk

Etikk handler om ideologier, verdier, normer, holdninger og handlinger. Det handler om etiske refleksjoner knyttet sammen med ideer og prinsipper som er faglig forankret både i teori og praksis. Selv om dette omhandler profesjonsetikk gjelder det samme for forskningsetikk.

Forskningsetikk styres av forskningsetikkloven og formålet med loven er: *«Loven skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente etiske normer.»* (Forskningsetikkloven (2006),§1).

For meg henger forskningsetikk også sammen med faglig yrkesetikk. Det handler om at datainnsamlingen blir gjort på en godkjent måte, at taushetsplikten blir ivaretatt og et uforbeholdent samtykke fra informantene blir innhentet. Det jeg også har hatt med meg i prosessen var at mine informanter skulle ha nok informasjon slik at de kunne gi samtykke på

et reelt grunnlag. Jeg ønsket ikke at ungdommene skulle føle seg overtalt eller "lurt" til å dele sin kunnskap og erfaring med meg. Det jeg kanskje ikke hadde tenkt nok gjennom på forhånd var hvilke konsekvenser intervjuet kunne ha for informantene. Ikke konsekvenser for om noen gjenkjente dem eller konsekvenser som at mitt forskningsprosjekt kanskje vil konkludere på tvers av ungdommens erfaringer, men konsekvenser som kunne være følelsesmessige belastende for ungdommene å tenke på i ettertid. Under intervjuet ble det tydelig at noe av informasjonen vekket gamle minner, minner som kan ha vært av traumatiserende art og som for ungdommene kunne bli vanskelig å tenke på og ikke minst "lukke" etter intervjuet. Jeg ble bevisst dette under intervjuet og syntes jeg ivaretok ungdommene godt, både under intervjuet og da intervjuet var avsluttet, noe også ungdommene bekreftet. Samtidig har jeg ikke vært i kontakt med ungdommene etterpå, og vet ikke hvordan ungdommene har hatt det i etterkant av intervjuet. Avtalen jeg gjorde med ungdommene var at jeg skulle sende den ferdige studien til Forandringsfabrikken og at de kunne lese den der. Jeg gjorde også en avtale med ungdommene om at de kunne ringe meg hvis det var noe de lurte på i forbindelse med intervjuet eller spørsmål om andre ting rundt studien. Ingen av ungdommene har tatt kontakt i ettertid.

Før jeg startet med å innhente informanter og foreta intervjuer søkte jeg prosjektet godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Informasjon om prosjektet med alle medfølgende papirer ble sendt. Jeg fikk en tilbakemelding via mail og telefon om at mitt prosjekt ikke trengte å meldes, fordi informasjonen om informantenes navn og tilknytning ikke skulle oppbevares. NSD saksbehandler anmodet meg å være varsom når oppgaven skulle skrives så ikke sitater blir gjenkjent, og orienterte om at det i noen tilfeller kan være lurt å tildekke noen utsagn, for eksempel med å endre kjønn, sted, og nasjonalitet i de tilfellene det er mulig å endre uten at det påvirkes prosjektets reliabilitet.

Jeg har tenkt nøye gjennom det med å la ungdommene bli gjenkjent, og har tenkt at det kan være en belastning for dem. I presentasjonen har jeg valgt å endre kjønn og sted ved sitater. Noen ganger har jeg tildekket utsagn med å bytte ut entall og flertall der informantene har vist til vi og meg. Et par ganger har jeg også valgt å omskrive tiltakene. Jeg har hatt en høy bevissthet rundt dette og jeg vil si at omformuleringene ikke har gått på bekostning av forskningsprosjektets pålitelighet.

3.5 Pålitelighet og gyldighet

På samme måte som kvantitativ forskning må kvalitativ forskning også ta stilling til å legitimere kunnskapen som kommer frem (Widerberg 2001, 17). Det har vært, og er en pågående diskusjon om hvorvidt de positivistiske begrepene som validitet, reliabilitet og generaliserbarhet kan brukes i kvalitativ forskning (Kvale og Brinkmann 2009, 249). Selv om begrepene ikke kan overføres direkte til kvalitativ forskning, kan de likevel brukes som verktøy i arbeidet med å se på studiens pålitelighet og gyldighet.

3.5.1 Pålitelighet

Begrepet reliabilitet viser til det som kan måles gjentatte ganger, for så å ende opp med samme resultat (Widerberg 2001, 18), og i med at min studie baserer seg på kvalitative forskningsintervju, er enhver samtale unik og uten mulighet til og bli reproduisert.

Intervjusituasjonens kontekst er bestemmende for hva slags mening som kommer ut av den. Det enkelte møtet mellom to personer vil aldri kunne gjenskapes, derfor kan heller ikke det som skjer i den enkelte kontekst generaliseres (Fog. 2004). Forskerens instrument er han eller henne selv. I følge Jette Fog (2004) må forskeren derfor kjenne seg selv, være bevisst sine sterke og svake sider, og ta i betraktning at det kan påvirke forskningsresultatene. Kvalitative intervjuer er en velegnet metode for å anvende ledende spørsmål, en måte som kan være med på å verifisere intervjuers eller forskers fortolkninger (Kvale og Brinkmann 2009, 183).

For å ikke påvirke intervjuobjektene var jeg oppmerksom på å unngå ledende oppfølgingsspørsmål, og at jeg ikke skulle nikke og si meg enig med ungdommene når de fortalte at de var uenig i beslutninger som ble gjort av barneverntjenesten, eller om erfaringer som var krenkende for dem. Dette var den største utfordringen under intervjuet, fordi jeg flere ganger hadde lyst til å si til ungdommene at jeg var enig med dem, si at de burde fått mer og bedre informasjon tidligere, eller bare bekrefte deres historier. Da jeg gikk gjennom samtale ser jeg at jeg klarte å unngå dette ganske bra, det var bare noen få steder under intervjuet hvor jeg bekreftet eller ikke gikk videre på temaer, og hvor dette kunne tolkes som jeg var enig med ungdommene. I så hensende tror jeg ikke min "lille" anerkjennelse til noen av ungdommene har påvirket min analyse.

Påliteligheten i forskningsprosjektet mitt er godt ivaretatt, både i forhold til min bevissthet i intervjusituasjonen og at jeg har dokumentert de data som foreligger.

3.5.2. Gyldighet

Validitet handler om gyldigheten i det som faktisk måles (Widerberg 2001, 18).

Valideringsbegrepet i kvalitativ metode kan tolkes på en bredere måte gjennom å se på i hvilken grad en metode undersøker det den er ment til å undersøke (Kvale og Brinkmann 2009, 251). Valideringen av kvalitative forskningsprosjekter tilhører ikke en spesiell fase, men det er en prosessvalidering som er tilstede fra start til slutt av prosessen. Jeg har forsøkt å være bevisst dette under hele forskningsprosessen, både kontroll og kritiske spørsmål vært viktige gjennom hele prosessen. Hvis jeg knytter validitet opp mot det faktum at jeg selv er sosialarbeider og forsker, har utfordringen ligget i å inneha en viss distanse til det som undersøkes. I analysearbeidet bidro bevisstheten rundt bruken av validering som et forskningsverktøy, til at jeg stadig gikk tilbake til det empiriske materialet og spurte: Hva sier empirien? Validering handler altså om kontroll, og forskeren skal være kritisk til sine fortolkninger og funn (Kvale og Brinkmann 2009, 254). Jeg har kontrollert min forskningsprosess gjennom at jeg med kritiske øyne har sett på mine analyser, noe som kan bidra til å validere funnene. Ved å reflektere kritisk rundt mine funn mener jeg å ha kommet frem til gyldige svar.

Før jeg begynte forskningsprosjektet leste jeg teori om metode og bøker knyttet opp til tema for oppgaven. På den måten dannet jeg meg en plattform som ny forsker. I intervjusituasjonene var det nyttig å ha noe forhåndskunnskap om temaene som ble utforsket, da jeg kunne vinkle oppfølgingsspørsmål mot det jeg hadde lest. Likevel var jeg bevisst på ikke å la teorien bli styrende, men å stille oppfølgingsspørsmål ut i fra informantenes utsagn. Som uerfaren forsker tror jeg teori om metode har vært med på å øke oppgavens validitet gjennom at jeg hadde konkret forskningsverktøy.

3.6 Aspekter ved forskerens rolle: nærhet og distanse

Med bakgrunn fra barnevernets praksis var det nødvendig for meg å ha en høy bevissthet rundt min forforståelse når jeg innehar en forskerrolle om et tema jeg har mange antagelser om. Det er utfordrende for meg å forske på eget felt og det kan ha ført til at jeg ikke har hatt nødvendig distanse og står i faresonen for å utelate enkelte funn. Samtidig kan min kunnskap om feltet bidra til å belyse funnene bedre og øke kvaliteten på forskningen fordi jeg har mye erfaring i å snakke med barn og mye praktisk kunnskap om barnevern generelt.

En utfordring i mitt forskningsdesign er at informantene ikke har vært involvert i å tolke og analyserer data. Ungdommene har ikke hatt mulighet til å påvirke hva jeg har valgt å bruke av det innsamlede materialet. Jeg er den som har tatt ungdommens utsagn og analysert de med utgangspunkt i mine erfaringer. Analysen vil bære preg av min forforståelse og erfaring, samt mitt teoretiske ståsted. Dette har antagelig påvirket hvordan jeg har tolket funnene. Det har gjort meg svært bevisst hvordan min forforståelse kan bidra til ny kunnskap og ikke bare bli en bekreftelse for min antagelse av mine hypoteser. Som nevnt tidligere i kapitlet har jeg i oppgaven forsøkt å sikre forskningens reliabilitet og validitet og har gjort det ved å synliggjøre mitt vitenskapsteoretiske grunnlag, begrunne utvelgelsen av materialet og hvilken fremgangsmåte jeg har valgt å bruke.

Kapittel 4 Presentasjon av funnene

På grunnlag av analysen av intervjudataene, slik som beskrevet i kapittel 3, har jeg valgt å presenterer datamaterialet i fem kategorier. Kategoriene er utarbeidet på bakgrunn av analyse gjort av funn fra intervjuene. Problemstillingen er som nevnt:

Hvordan blir informasjon formidlet i barnevernet? Hvordan har barna forstått informasjonen og hvordan har informasjonen gitt mening for dem?

I dette kapittelet blir funnene presentert, og i neste kapittel blir de drøftet ut fra trekk i teorien som er presentert.

1. Informasjon til barna
2. Barnas rettigheter
3. Kontakten med saksbehandler
4. Barns forståelse av informasjonen

For å få frem informantenes stemmer vil jeg bruke sitater i fremstillingen, sitatene viser en sammenheng og et mønster i empirien, samtidig viser de bredden i intervjumaterialet og gir en større innsikt i hver enkelt informants historie. Alle sitatene er gjengitt i kursiv. Min stemme (intervjuers) stemme er gjengitt med parentes og informantens stemme uten parentes. Som

nevnt i metodekapittelet er noe av detaljene rundt informasjonen endret for å anonymiserer uttalelsene.

4.1 Informasjon til barnet

I dette avsnittet av analysen, beskriver jeg hva barna forteller om hvilken informasjon barna har fått om tiltakene. Hvordan informasjon har blitt fortalt til barna og om hvem som har informert dem. Til slutt hvordan barna har forstått hvorfor de hadde tiltakene og om de har forstått alt som er blitt sagt til dem.

4.1.1 Informasjon

I dette avsnittet vil jeg presenterer informasjon om egne tiltak som ungdommene har gjennom barnevernet. De har hatt tiltak som besøkshjem, støttekontakt, miljøarbeider, beredskapshjem, institusjon og fosterhjem. Noen av tiltakene hadde de over flere år.

En av ungdommene hadde selv tatt kontakt med barneverntjenesten da hun var 17 år. Hun hadde hørt om barnevernet gjennom andre elever på skolen og lest om det i avisen. Hun fortalte hun selv ringte barneverntjenesten og fortalte hun ikke hadde det bra hjemme. De fortalte henne at hun måtte komme til dem for å fortelle hva som hadde skjedd. Hun reiste da til barneverntjenestens kontor og fortalte dem at hun var utsatt for vold og ikke kunne reise hjem.

Jenta fortalte:

(Visste du hva barnevernet kunne hjelpe deg med?)

Jeg visste ingenting om hva de kunne hjelpe meg med, men jeg visste at jeg ikke kunne bo hjemme lenger.

(Spurte de hva du trengte hjelp til?)

Jeg fortalte dem hva som hadde skjedd og det jeg hadde opplevd tidligere.

Hun fortalte at barnevernet ringte hennes far og at han kom til kontoret for å møte saksbehandlerne. Saksbehandler pratet med faren hennes og etter samtalen med ham sa de til henne at hun måtte reise hjem til familien igjen. Hun fortalte: *de sa jeg kunne prøve å bo hjemme og de skulle prate med faren min, men jeg nektet å reise hjem.* Jenta hadde informert barnevernet at hun hadde store forpliktelser hjemme og ble utsatt for vold, og at de dårlige hjemmeforholdene hindret henne i å følge opp skolearbeidet og skolen. Jenta fortalte at hun

nektet å reise hjem og etter mange timer på barnevernkontoret ble det besluttet at hun skulle flytte til en institusjon. Hun fikk informasjon om det som skulle skje i forbindelse med å reise til institusjonen og fikk informasjon om hvor hun skulle. Samtidig fortalte hun at hun var i krise og svært trøtt. Hun husket ikke alt som ble sagt og ble svært overrasket da hun våknet neste morgen og skjønnte at det også bodde andre ungdommer der.

Jenta fortalte at neste dag kom to saksbehandlere til institusjonen og fortalte henne dette: *dine foreldre må tilpasse seg vår kultur og vi skal prate mer med din far men vi vil at du skal flytte hjem.* Jenta fortalte at hun nektet fordi hun visste det ikke ville bli endringer selv om de fikk besøk av barnevernet noen timer i uka. Jenta fortalte videre at hun ikke kan huske om hun fikk mer informasjon. Hun fortalte at det hun husker som ubehagelig var at de flere ganger prøvde å overtale henne til å reise hjem.

Jenta fortalte:

Tilslutt skrev jeg et brev til dem om hvorfor jeg ikke kunne flytte hjem igjen og da tok de meg på alvor. Når jeg fortalte dem historien, tok de meg ikke på alvor men da jeg skrev det samme tror jeg de tenkte at nå må vi ta den jenta på alvor.

Jenta fortalte at hun hadde hørt om barnevernet, men at hun ikke visste hva de konkret kunne hjelpe henne med. Hun forteller videre at hun ikke husker hun fikk informasjon om hva de kunne hjelpe henne med. Samtidig har jenta fortalt hun var i krise og kanskje ikke husker alt. Det som antagelig overskygger annen informasjon jenta har fått er at hun flere ganger ble forsøkt overtalt til å reise hjem, og vil anta at det har tatt stort fokus. Jenta ble først tatt alvorlig da hun skrev hvorfor hun ikke kunne reise hjem. Kan dette bety at det skrevne ord kan tolkes mer alvorlig enn historier som blir fortalt.

De andre seks ungdommene forteller at de har fått lite eller ingen informasjon fra barnevernets. De har ikke fått informasjon av barnevernet om ulike tiltak som har vært i hjemmet, først når de ble plassert i fosterhjem fikk de noe informasjon.

Fire av ungdommene fortalte at de husker den første kontakten med barnevernet var i forbindelse med flytting fra foreldre, da var de mellom fire og seks år. To av dem hadde besøkshjem som de ikke visste var i regi av barnevernet, og to andre ungdommer har fortalt at annen familie senere har fortalt at det har flere hjelpetiltak i familien fra de ble født.

Det betyr at seks av ungdommene har hatt tiltak gjennom barneverntjenesten uten at de fikk informasjon fra barneverntjenesten om det. Fire av ungdommene hadde heller ikke hørt om barnevernet fra andre enn familien før de ble flyttet fra foreldrene

To av barna fikk informasjon av barnevernet i forbindelse med endring av besøkshjem. Da fikk de informasjon om at de ikke skulle reise til besøkshjemmet mer, men at barnevernet skulle finne et nytt besøkshjem de kunne reise til. Da var barna seks år. De samme to ungdommene har fortalt at de fikk mer informasjon i forbindelse med plassering på institusjon da de var tolv. Da fikk de også vite at familien hadde hatt kontakt med barnevernet siden de ble født, og de fikk også vite at de hadde bodd på institusjon en periode, da de var babyer.

En jente fortalte at hun ble informert av sin mor om at hun skulle flytte i fosterhjem:

Hmmm, moren min har sagt at barnevernet har vært i vår familie siden vi ble født, moren min var så ung. Jeg husker da jeg selv hadde kontakt med barnevernet var da jeg satt på BUP og tegnet historien min. Da var jeg akkurat flyttet i fosterhjem, og hadde fylt fem år.

Det kommer frem av dette utsagnet at det er mor som har informert henne om situasjonen. Samtidig legger jenta til at mor var ung, en måte å forstå det på er at mor unnskyldes for kontakten med barnevernet fordi hun var så ung. Videre sier jenta hun husker første gang barnevernet var i kontakt med henne var i forbindelse med møte i barne- og ungdomspsykiatrien. Samme jente hadde vært i kontakt med barnevernet et år tidligere i forbindelse med en plassering i beredskapshjem. Hun fortalte hun ikke forbandt det til barnevernet. Det kan enten bety at hun ikke var informert av barnevernet, at informasjonen ikke ble forstått, eller at hun ikke husker det. Dette forteller om en jente som hadde stort behov for å få oversikt over hendelsene i livet sitt.

Seks av ungdommene har fortalt at de var mellom fire og seks år da de første gang husker at de hadde noe kontakt med barnevernet. Som nevnt var det ett av barna som selv tok kontakt med barneverntjenesten. Hun hadde lest om barnevernet i avisen og hørt om barnevernet gjennom andre.

4.1.2 Hvem informerte barna

Ungdommene forteller at de har fått informasjon fra ulike personer. Fire av barna fikk blant annet informasjon av foreldrene sine først da de flyttet fra hjemmet. Som nevnt fikk to andre informasjon av barneverntjenesten i forbindelse med endring av tiltak i forbindelse med opprettelse av nytt besøkshjem.

En jente fortalte:

(Pratet barnevernet med dere eller foreldrene deres)?

De pratet mest med foreldrene våre.

(Da informerte foreldrene dere?)

Ja.

En av ungdommene fortalte hun fikk beskjed av sin mor den dagen hun og søsteren reiste til barnevernkontoret. Da var hun seks år og det hadde tidligere vært flere tiltak gjennom barnevernet i familien. Hun fortalte:

Mamma sa jeg skulle til barnevernet, før det visste jeg ikke noe men hun sa jeg skulle bort. Barnevernet sa ikke noe.

(Hva sa barnevernet da du flyttet til beredskapshjemmet?)

Tror ikke de sa noe, men de sa jeg ikke kunne bo hos mamma og pappa lenger.

(Sa de hvorfor?)

Nei, men mamma sa det. Hun sa hun ikke hadde råd til å passe på meg lenger.

Jenta fortalte at hun husker det var mor og ikke barnevernet som ga henne en forklaring på hvorfor hun ikke kan bo hjemme lenger, og en kan undre seg over om barneverntjenesten visste at mor hadde dårlig råd. Det er heller ikke sikkert mors forklaring om dårlig råd var den reelle grunnen, men det er den begrunnelsen ungdommen husker hun fikk den gangen og som hun forstod.

En av ungdommene fortalte at da han flyttet fra foreldrene så skjønte han ikke hva som skulle skje. På det tidspunktet var han fire år. Han kunne ikke huske å ha fått informasjon om hva han skulle eller om hvorfor plasseringen var nødvendig.

Ungdommen fortalte:

(Hvordan fikk du vite at du skulle flytte på barnehjem?)

Det skjønte jeg ikke da, ikke før jeg var der.

(Hva sa de da?)

De sa jeg skulle bo der.

(Sa barnevernet hvorfor du skulle bo der?)

Tror ikke det.

Han fortalte at mor hadde sagt at de skulle kontakte barnevernet, men da han skulle flytte forstod han ikke hva som skjedde. Han kunne ikke huske at barnevernet hadde fortalt han hva som skulle skje før flyttingen. Gutten var fire år da han flyttet og enn kan anta han har fått noe informasjon, men at han ikke husker det på grunn av guttens lav alder.

Flere av ungdommene fortalte om tilsvarende opplevelse, at de som barn ikke opplevde å få informasjon fra barnverntjenesten. Ungdommene husket at de fikk noe informasjon da de flyttet fra foreldrene, men flere av dem fortalte at de ikke husket at de fikk forklaringer på hvorfor de ikke kunne bo hos foreldrene: *vi fikk bare beskjed om at foreldrene dine kan ikke passe på dere så dere kan ikke bo hjemme, eller mamma kunne ikke passe på meg for hun var syk, men jeg hadde lyst til å være hjemme.* Dette kan bety at de fikk mer generelle og diffuse forklaringer fra barneverntjenesten på hvorfor de måtte flytte fra foreldrene.

Seks av ungdommene fortalte at barnevernet snakket med foreldrene først. Da de ble eldre eller da de flyttet fra foreldrene snakket saksbehandler med dem, men ungdommene formidlet at de ikke husker at de heller ikke senere fikk noen god forklaring på hvorfor de måtte flytte.

4.1.3 Forstod barna informasjonen som barneverntjenesten fortalte dem

Som det fremgår fortalte ungdommene at de har fått lite eller ingen informasjon av barnevernet. Da det kun var tiltak i familien fikk de ingen informasjon. Informasjonen ble nærmest ble "tvunget frem" da barna ble plassert utenfor hjemmet. Samtidig har ungdommene fortalt at de ikke alltid forstod den informasjonen som ble de fikk. Også den ungdommen som selv gikk til barnevernet har fortalt om en del misforståelser fordi hun ikke skjønte alt som ble fortalt henne. Hun fortalte blant annet: *..., jeg hadde en miljøarbeider og da ble det en del kluss fordi jeg ikke skjønte at hun også kunne jobbe på kveldene.* At en miljøarbeider kun skal

arbeide når klienten kan er ikke en selvfølge for alle, og hun trodde hun måtte ta seg fri fra skolen for å få hjelp. Det ønsket ikke jenta, og brukte mye energi for å få det til begge deler.

En av de andre ungdommene fortalte at fagord er vanskelig å forstå. Fagord kan også bli oppfattet på en måte som gjør at mottakeren føler at det er vanskelig å spørre om hva det betyr. Gutten fortalte: *Det kommer an på hva slags ord de bruker. Jeg har opplevd at jeg ikke alltid forstår når de bruker fagord.* Da jeg spurte om han sa ifra til saksbehandleren da han ikke forstod det som ble sagt, sa han: *"det var ikke alltid, for det var ingen vits"*. Det kan bety at han mente svaret ikke ville bli forståelig uansett hva han sa, og kan forstås som han på et tidspunkt har sluttet å ha en dialog med saksbehandler.

En av de andre ungdommene fortalte at hun flyttet fra faren da hun var 6 år. Hun skjønnte ikke hvorfor hun ikke kunne bo hjemme, for hun opplevde det som det eneste trygge hun hadde: *Jeg ville bare være hos pappa, og forstod ikke hvorfor jeg ikke kunne det. Det var forferdelig, jeg ville bare hjem igjen.* Denne ungdommen formidler at hun ikke husker å ha fått informasjon fra barnevernet om hvorfor hun ikke kunne bo hjemme, verken den gangen hun flyttet hjemmefra eller senere har hun fått en god forklaring på dette.

Det er noen temaer som utpeker seg i dette kapittelet. Det var manglende informasjon til barna mens det var tiltak i hjemmet. Da barna var små gikk mye av informasjonen gjennom foreldrene. Barnevernet var først i direkte kontakt med barna da det ble endring i tiltakene eller det ble opprettet omsorgsvedtak. Videre kan det kort oppsummeres at ungdommene har fortalt at de ikke har forstått det de har fått av informasjon. De har verken forstått verken tiltakets omfang, den konkrete informasjon eller betydningen av informasjonen.

Disse temaene drøftes nærmere i kapittel 5.

4.2 Barns rettigheter

Alle barn som er tilknyttet barnevernet har rettigheter, til og med mindre barn som er vurdert som modne nok til å få informasjon. God informasjon er en av barns rettigheter. Å bli hørt og ha en aktørrolle i det som omhandler dem selv, både i nåtid og i fremtid er en annen viktig rettighet som barna har. Ingen av de ungdommene jeg intervjuet kan huske å ha fått informasjon om sine rettigheter i henhold til lover og forskrifter. Først da de ble 15 år og fikk partsrettigheter fikk de informasjon om sakspapirene sine, eller "mappen sin" som barna kalte det, opplevde de å ha fått en rettighet i henhold til lovverket.

4.2.1 "De spurte mamma hva hun trengte hjelp til"

Ingen av ungdommene kan huske å ha blitt spurt om hva de trenger hjelp til. De fortalte at det var foreldrene som ble spurt om hva de trengte hjelp til, og ikke dem.

En jente fortalte:

De spurte mamma hva hun trengte hjelp til. Da fikk vi det og fikk besøkshjem eller ble plassert på institusjon.

(Ble dere noen gang spurt hva dere ønsket av hjelp?)

Ikke før nå, (16 år) da ble vi spurt om hva vi egentlig ønsket oss. Den gangen visste vi ikke om alternativer, det var bare det som barnevernet ga oss av tiltak.

Denne jenta fortalte det ble opprettet tiltak ut fra hva mor trengte. Det kan forstås som jenta opplevde at det ble opprettet tiltak uten at hun ble involvert i det. En av ungdommene sa det slik på spørsmål om barnevernet har spurt hva hun trengte hjelp til: *Ikke som jeg kan huske. De observerte vel og så sikkert hvordan det var.....* Det virker, eller kan tolkes som om jenta tror at barnevernet skjønnte hvor vanskelig det var hjemme, og da trengte de ikke spørre henne, eller at ungdommene unnskylder barneverntjenesten med at de sikkert visste best så de trengte ikke å spørre henne. En av de andre ungdommene svarte at han ikke ble spurt hva han trengte hjelp til da det ble satt i gang tiltak, og var heller ikke blitt spurt senere: *(Har de spurt om det noen gang senere?) Aldri.* Han svarte kort og konsist, og fortalte at de kun spurte han om hvordan har du det, hvordan går det på skolen og det var de samme spørsmålene hver gang.

Alle ungdommene fortalte det samme, det var ingen av dem som var blitt spurt om det var noe de trengte hjelp til den gangen tiltakene ble opprettet, og de var heller ikke spurt senere.

4.2.2 Ungdommenes opplevelse av rettigheter

Informantenes rettigheter tok ikke stor plass i intervjuet. Det kan være fordi jeg ikke hadde spørsmål som var direkte knyttet til deres rettigheter eller at barna ikke var opptatt av begrepet. Samtidig var ungdommene stadig innoem temaer som omhandlet deres rettigheter. Den ungdommen som selv tok kontakt med barnevernet da hun var 17 år hadde reflektert over sine erfaringer med rettigheter, eller mangel på rettigheter, i barnevernet. Hun fortalte dette om sine erfaringer:

De sa aldri noe om mine rettigheter, om hva de kunne gjøre og om hva jeg hadde rett på. Det burde være en lov i barnevernet om at alle skulle fått et ark hvor rettighetene stod.

Denne jenta har vært tilknyttet barnevernet i to år og det var først etter to år hun forstod hun hadde noen rettigheter. Hun syntes ingen andre burde oppleve det samme som henne og mener det burde komme en lov som regulerte dette. Jenta har fortalt at hun har fått en tillitsperson som arbeider på Forandringsfabrikken. Tillitspersonen har deltatt på de siste møtene som jenta har hatt med barneverntjenesten, og jenta opplever at møtene er bedre nå enn da hun var alene på møtene.

Jenta fortalte:

Det er annerledes når støttepersonen er med på møtene.

(Hva er annerledes nå?)

Nå forteller de meg hva jeg har rett på og de lytter mer. Før hadde de bestemt seg før jeg kom til møtet. De lyttet aldri til det jeg sa, følte jeg, og uansett hva jeg sa hjalp det ikke.

Det kan forstås som jenta har fått mye støtte i forhold til sine rettigheter ved å ha en tillitsperson tilstede på møtene. Det at jenta opplevde at de aldri lyttet og hadde bestemt seg for tiltak og oppfølging før møtet sier noe om hvordan barneverntjenesten ser på barn og deres medvirkning.

En rettighet som alle ungdommene visste de hadde var at de kunne lese "mappen sin" da de ble 15 år. Ungdommene kalte alle dokumentene i saken for "mappen sin", og jeg oppfattet at det var et allment begrep for dem. Det kommer ikke frem i intervjuene om hvordan de har fått informasjon om dette, det kan tenkes at de har fått den informasjonen av Forandringsfabrikken. Fire av ungdommene hadde lest "mappen sin", og deres erfaringer var at det på lese alle dokumentene i saken sin var oppklarende i forhold til forståelsen av grunnlag for plasseringen, samtidig som de opplevde det som komplisert og tøft å lese den.

En jente fortalte:

I mappen står det bare negative ting. I alle rapporter står det bare negativt og mange angreir på at de har lest mappen.

(Kan en bli trist av å lese mappen?)

Ja, og enn kan bli veldig trist og sint på de personene som har laget store ting ut av lite. Hvis jeg hadde gjort noe galt hadde det stått i mappen.

(Er det sånn at hvis dere kommer hjem fra skolen og har fått fem i et fag så står det i rapporten?)

Det er ikke sånn, det står aldri positive ting der.

Det kan forstås som denne jenta har vært en av dem som har angret på at hun leste mappen sin. Hun beskriver at det negative var svært fremtredende og det var en tøff lesning. Det kan bety at dokumentene i saken vekket sterke følelser hos henne. Denne ungdommen har senere sagt at nye saksbehandlere som leser mappen hennes vil være farget av alt det negative som står der, og derfor møte henne med feil innstilling i forhold til hvem hun er. Det kan bety at det ønskes ikke jenta å bli oppfattet som, hun ønsker å bli oppfattet som en jente som klarer seg fint. Det kan videre forstås som det positive ikke blir ansett som like relevant for saken som problemene og for denne jenta har det vært problematisk å forholde seg til.

En av de andre ungdommene sa: *Det er viktig at barnevernet informerer om mappen i god tid før en fyller 15 år for da er en litt forbredt på det som kommer.* Det oppfattes som et råd om at alle ungdommene må forberedes slik at ikke all informasjon kommer på en gang. En av ungdommene fortalt at det var først da hun leste papirene sine hun fikk en total oversikt og en forståelse for plasseringsgrunnlaget. Dette beskrives også nærmere i kapitel 4.4.

4.2.4 "Var det ikke min skyld!"

Flere ganger i intervjuene har ungdommene gitt forklaringer på hvorfor de ikke har fått informasjon eller ikke har forstått informasjonen. De har relatert det både til seg selv, saksbehandlere og i forhold til foreldrene. De har ikke relatert manglende informasjon som en mangel på rettighet. Som nevnt tidligere sa en: *mamma var så ung*, eller en annen som mente han ikke forstod det før fordi: *jeg var ikke så smart tidligere*. Det kan bety at mangel på informasjon har ført til at ungdommene selv måtte finne en forklaring på hvorfor de ikke forstod informasjonen. Helt konkret har informantene også sagt at de trodde årsaken til flyttingen var dem. En jente sa: *Det tok flere år før jeg skjønnte at det ikke var meg som var problemet. Det må barnevernet bli flinkere til å si. Jeg har venner og de tror det er dem det er noe galt med.* Dette barnet snakket antagelig om seg selv, og noe som jeg antar det har vært problematisk å tenke på. Hun sier det er viktig at barnevernet blir flinkere til å informere barna, slik at ikke andre opplever det hun har opplevd. Hun nevner ikke mer om det og går

over til "de andre", det er flere jeg kjenner som har opplevd og opplever det samme. Dette kan tolkes som hun nærmest normaliserer det å påta seg skyld for tiltakene: ikke rart at jeg trodde det når andre har trodd det samme. En annen jente fortalte: *Jeg har tenkt at det er meg som er greia, fordi det er jeg som alltid blir flyttet.* Denne jenta har tenkt og resonert helt logisk, hun er blitt tatt bort fra hjemmet og har flyttet flere ganger, og hun har dermed tenkt at det må ha vært henne som var problemet.

Funnene viser at barna ikke visste om rettighetene sine og at de ikke har fått den informasjonen de har hatt krav på. Også barnas rettighet til å bli hørt og tatt med på råd har vært svært mangelfull rundt plasseringstidspunktene. Ungdommenes fortellinger tyder på at det har mer fokus på foreldrenes behov, en på barnas behov. En av rettigheten barna har visst er at de kunne lese papirene sine når de fylte 15 år.

4.3 Saksbehandlers rolle.

Ungdommene har fortalt om mange episoder hvor de ikke har følt seg sett, forstått eller lyttet til. Dette var et tema som alle ungdommene var svært opptatt av, og de refererte stort sett til saksbehandler når de beskrev det de hadde opplevd som komplisert i kontakten med barnevernet.

4.3.1 Tillit

Alle ungdommene var svært opptatt av å bli sett og trodd av de voksne. Alle ungdommene ønsket å ha tillit til saksbehandlerne, men alle sa det var vanskelig å oppnå. En av ungdommene fortalte: *tillit er vanskelig å bygge opp.* Hun var helt tydelig på at tillit ikke kom av seg selv. En av de andre ungdommene sa han mente at saksbehandlere tror mer på de voksne enn på barn.

En gutt fortalte:

De hører ikke på det jeg sier.....

Hun tror jo ikke på meg, hun tror på de voksne men ikke på meg..... Da gidder man liksom ikke mer.

(Hvis du hadde hatt den første saksbehandleren du fortalt om, hadde det vært annerledes da?)

Ja, for hun pratet til meg og hørte på det jeg sa.

Denne gutten kan forstås som han er frustrert over å ikke bli trodd, og han mener derfor det er ingen vits å prøve å bli forstått. Han fortalte derimot om en positiv erfaring med tidligere saksbehandler, som både lyttet og pratet med han. Ungdommen sammenliknet tidligere saksbehandler og de nye. Har gjort seg opp en mening om hva som er en "god og dårlig" saksbehandler. Den første saksbehandleren pratet med han. Hun var opptatt av ham som et subjekt og pratet med ham som en aktør. Han definerer henne derfor som en god saksbehandler. Senere i intervjuet fortalte han at samtalene ofte var *irriterende for de spurte om det samme hele tiden. Hvordan har du det? og Hvordan går det på skolen?* På spørsmål om de spør om noe mer sier han nei. Videre formidler han: *tilsynsførersom som kommer, hun engasjerer seg mer i jobben. Hun sitter ikke klar med klokka og sier nå er tiden ute.* Dette tyder på at han føler seg sett av tilsynsføreren, og verdsetter at tilsynsføreren er interessert i han.

Alle ungdommene var opptatt av relasjonen mellom dem og de voksne, og de formidlet en ubalanse mellom det å være barn og det å være voksen. En av ungdommene sa: *Hvorfor må voksne bare høre på voksne, jeg er jo såpass stor at de bør høre på meg og de må prate med meg.* En av de andre ungdommene fortalte om sine erfaringer: *Voksne kan stole på voksne og voksne kan ikke stole på barn. Det blir jo helt feil.* På spørsmål om hun opplever å bli tatt på alvor så svarer hun: *Ikke av barnevernet.* Begge disse ungdommenes erfaringer henspiller på tillit. De forteller at de opplever at voksne ikke stoler på barna og da får barna heller tillit til den voksne. Ungdommenes kan forstås som de ønsker å bli tatt på alvor, de vil bli lyttet til og de vil være en deltager i dialogen med saksbehandler.

Ungdommene var opptatt at saksbehandler hadde en viktig jobb som kunne endre andres liv både på en positiv og negativ måte. Alle ungdommene fortalte at kontakten med saksbehandler påvirket dem på en eller annen måte.

En jente fortalte:

Saksbehandler har en viktig posisjon og et stort ansvar, men jeg tror ikke de ser det sånn. Det jeg fikk høre var at de hadde ansvar for at andre gir dere omsorg. Det er ikke det jeg ser etter i en samarbeidspartner, hvis du virkelig vil forandre livet mitt dreier ikke det seg om penger. Det handler om kontakt.

Denne jenta ønsket antagelig en rolleavklaring om hvem saksbehandler var. Utsagnet kan forstås som de ser ulikt på hva rollen skal innebære. Saksbehandler legger ansvaret på andre mens barnet ser på saksbehandler som en samarbeidspartner, og at de mener det innebærer forpliktelser. Det kan forstås som det er kontakten, eller relasjonen som betyr noe. Det virker som kommunikasjonen vil være avgjørende for hvordan relasjonen ville bli. En jente beskrev kontakten med barnevernet slik: *Det var en dame som kom av og til og da fortalte hun oss et eller annet om familien vi skulle være hos.* Denne kontakten var i forbindelse med opprettelse av et nytt besøkshjem. Jenta var da seks år. Det kan forstås som om hun ikke var klar over rollen til saksbehandler, men hun sier det var en dame som kom av og til. Den kan bety at "denne damen" ikke hadde etablert en relasjon til barnet.

Alle ungdommene var opptatt av hva som skulle til for å bli tatt på alvor eller å bli sett. De fortalte alle om det samme ønsket, og de opplevde ikke dette fra saksbehandler sin side. Flere av dem undret seg over hvorfor, og om hva som skulle til for å bli sett eller hørt. Mange av ungdommene formidlet en frustrasjon over ikke å bli anerkjent for å være ungdommer som fulgte avtaler og innrettet seg etter de rutinene som var, de ønsket å bli sett, hørt, og tatt på alvor.

En jente fortalte:

De tar oss ikke på alvor, de hører ikke på oss og tar seg ikke tid til oss. Det skal mye til før de ser oss, man må gjøre masse greier for at de skal gjøre sånn vi ønsker.

(Må dere gjøre noe galt før de ser dere?)

Ja, du må kaste et glass i veggen eller noe sånt, men det gjør ikke vi. Vi kaster aldri glass i veggen eller noe.....

Her gir jenta uttrykk for en frustrasjon over ikke å bli hørt eller sett. Jeg syntes utsagnet forsterker ønsket om en annen kontakt med saksbehandler, en kontakt hvor begge hadde vært mer likeverdige. Samtidig er hun oppgitt over at det er sånn, og stiller spørsmål ved om en må gjøre "masse greier" for å vekke saksbehandlerens oppmerksomhet. Det tolker jeg som det må en spesiell adferd eller hendelse til som gjør at saksbehandler ser henne. Flere av ungdommene sa det samme om saksbehandlers involvering, de fikk svært liten oppmerksomhet da de oppførte seg bra. Den ungdommen som selv tok kontakt med barnevernet fortalte: *De lyttet ikke til meg, uansett hva jeg sa hørte de ikke. Jeg var snill jente*

og gjorde som de sa og da hører de ikke på meg. Hun har reflektert over det å være snill pike gir ingen respons i kontakten med barnevernet.

En jente fortalte:

Jeg prøver å være mest mulig normal, men det er ikke nok. Blir ikke belønnet for å oppføre deg bra og får ikke noe positivt tilbake.

(Er du sint på barnevernet?)

Nei, jeg har ikke tid til å være sint på barnevernet. Selvfølgelig blir jeg skuffet når en som styrer livet ditt ikke har den menneskeligheten jeg hadde trengt og ikke tar livet mitt på alvor.

Denne ungdommen er opptatt av å oppføre seg bra, og ønsker å bli sett på som en som klarte seg bra. Hun opplever skuffelse og frustrasjon over ikke å bli tatt på alvor. Jeg syntes utsagnet forteller meg at hun ønsker anerkjennelse for det hun faktisk utretter. Andre ungdommer hadde tilsvarende utsagn, og en av jentene sa: *Jeg har ikke god kontakt med saksbehandler. Det er ingen oppfølging. Selv om jeg klarer meg godt kunne hun jo ringt for å spørre hvordan det gikk på skolen og sånt.* Denne jenta formidler at hun ønsker en annen kontakt med saksbehandleren. Hun sier hun har det bra men hadde likt at noen spurte henne. Hun sier videre i intervjuet: *hvorfor kunne hun ikke vise litt interesse for meg.* Denne ungdommen setter fokus på et tema som flere var opptatt av, at ungdommene hadde ønsket å bli sett som et subjekt. En av de andre ungdommene sa det slik: *God kontakt er bygd på kjærlighet og interesse for meg om hverdagslige ting.* En enkel og kortfattet måte å si det på. Det dreier seg igjen om meg. Alle ungdommene pratet også om hverdagen og var lite opptatt av de store tingene. En gutt sa det slik: *jeg hadde ønsket at saksbehandler hadde kommet der jeg var mest kjent, der jeg hadde aktiviteten min.* Det var viktig for ungdommen å vise seg frem der han mestret og var på en svært viktig arena.

Den samme gutten fortalte:

En gang møtte jeg en saksbehandler som var hyggelig.

(Hva pratet dere om?)

Han spurte om persen min, og vi pratet om min aktivitet. Vi pratet sånn normalt og det var bra. Han pratet også litt om seg selv, og det har jeg aldri opplevd før.

Her formidler han et ønske om å ha en kontakt med saksbehandler der de kan snakke om helt vanlige ting, være to subjekter som møtes og som lærer noe om hverandre. Ungdommen var tydelig overrasket over å få vite noe personlig om saksbehandleren, og han likte at kommunikasjonen var likeverdig.

En av ungdommene fortalte en historie som ble ordsatt på en helt spesiell måte:

En gang skulle vi treffe saksbehandlerne på restaurant. Vi fikk bare noe å drikke, og det ble rart. Det var som å gå på bowlingbanen uten å bowle, og bare sitte å se de andre bowle.....

Her har saksbehandlerne prøvd å gjøre noe som antagelig ikke så var vanlig, og intensjonen var i utgangspunktet god. Problemet var at saksbehandlerne ikke hadde informert barna om rammene for besøket, det vil si de hadde ulike forventinger til besøket. Jeg syntes ungdommen har satt et fint symbolsk bilde på hendelsen. Det har ført til at skuffelsen kamoufleres noe, samtidig som "bilde" avdekker det absurde i situasjonen med å invitere barn på restaurant og ikke tilby dem mat.

Alle ungdommene har fortalt at de ønsker å bli oppfattet som et subjekt. De ønsker anerkjennelse for den de er, og ønsket å bli sett og å bli hørt. Samtidig som ungdommene formidlet et ønske om en tettere kontakt med saksbehandler og de ønsker en kontakt med saksbehandler som var mer likverdig.

4.4 Barns forståelse av informasjonen de fikk i forbindelse med plasseringen

Ungdommene har fortalt at de skjønnte mer av grunnen til at de ikke kunne bo hjemme etter hvert som de ble eldre. De har fortalt at forståelsen har kommet litt etter litt, men at det har tatt lang tid å få full oversikt og forståelse over sine tidligere opplevelser. Mye av informasjonen som har ført frem til en forståelse har ungdommene selv etterspurt.

En jente fortalte:

(Fikk du beskjed om hvorfor du måtte flytte?)

Jeg fikk beskjed om at foreldrene dine ikke kan passe på deg så du kan ikke bo hjemme.

(Hvor gamle var du da du skjønnte hvorfor du ikke kunne bo hjemme?)

Jeg skjønnte det selv da jeg gikk i andre klasse....., sånn på professornivå i 8 klasse, men jeg var ikke så smart tidligere så jeg skjønnte ikke så mye.

Hun fortalte hun skjønnte en del da hun gikk i 2 klasse, men det ble ikke forståelig før hun gikk i 8 klasse. Det kan bety at hun var blitt eldre og forstod mer. Videre sier ungdommen:*var ikke så smart tidligere.....*. Det kan forstås som om hun påtar seg noe av skylden for hvorfor hun ikke forstod plasseringsgrunnlaget på et tidligere tidspunkt. Selv om hun vet at informasjonen har vært mangelfull, kan sitatet tolkes som hun mener hun burde ha skjønnt mer tidligere. Når hun sier "det var jo ikke så rart for jeg var jo ikke så smart tidligere" tar hun bort noe av ansvaret eller på den annen side "trøster seg" selv med at det var en god grunn for ikke å forstå det. Utsagnet forteller meg også at dette er noe hun har tenkt på, og det kan forstås som hun hele tiden har hatt ønsket en god forklaring på hvorfor hun ikke kunne bo hjemme. Flere av ungdommene har den samme erfaringen. En gutt fortalte: *Tror jeg skjønnte det i første eller andre klasse. Jeg skjønnte det helt i 5 eller 6 klasse.* Her opplever jeg at barnet har erkjent det etter hvert. På spørsmål om hvorfor han forstod det etter hvert sa han: *Jeg var eldre og forstod mer. Mamma har fortalt mest og jeg har spurt henne når jeg har truffet henne.* Sitatet kan forstås som han har også hatt et behov for å vite hvorfor han ble plassert, og han har brukt tid på å finne det ut. Han har forstått mer av sammenhengen etter hvert som han ble eldre, samtidig som han har vært aktiv i forhold til å finne ut mer av historien sin.

En jente fortalte:

...da jeg virkelig skjønnte det gikk jeg i 9 ende klasse,.....det stod i journalene....., jeg har tidligere skjønnt hvorfor men aldri fått en god forklaring.....

Jenta forteller at hun hadde ønsket å få en forklaring på hvorfor hun måtte flytte fra foreldrene sine, og hun valgte å lese "mappen sin" for å finne det ut. Det kan forstås som om hun virkelig skjønnte det, eller erkjennelsen kom først da hun leste i saksdokumentene hvorfor hun ble flyttet fra foreldrehjemmet.

En jente fortalte: *Når barnevernet kom på døra var det alltid et eller annet. Da måtte jeg flytte, det var ikke mye annet å gjøre.* Enn kan anta at denne jenta har hatt en stor usikkerhet hver gang barnevernet kom på besøk til familien. Det kan også tyde på at det ikke forelå noen konkrete planer for hva som skulle skje fremover i hennes liv. Samtidig som utsagnet også kan tolkes som om barnet ikke hadde påvirkning på beslutningen, og at hun opplevde at hun ikke hadde noe valg;, *det var ikke mye annet å gjøre.* Dette barnet var tolv år og

barnevernet hadde informert de at de skulle flytte litt før selve flyttingen. Dette barnet hadde også tidligere hatt tiltak i regi av barnevernet, og i den sammenheng skulle en antatt at hun hadde hatt mer oversikt og forståelse for hendelsene i livet sitt.

Alle ungdommene fortalte at de hadde ønsket å bli fortalt hvorfor de måtte flytte fra foreldrene på et tidligere tidspunkt.

En jente fortalte:

Jeg hadde ønsket at barnevernet ikke skulle skåne meg....., de sa at foreldrene mine kan ikke passe på meg og det var ingen begrunnelse for hvorfor de ikke kunne det.

Jentas kan forstås som om hun ønsket å få forklart hva som var den virkelige grunnen til plasseringen den gangen det skjedde. Samtidig som hun syntes det har vært vanskelig å ikke få en forklaring så unnskylder hun barnevernet med at de mente å skåne henne. Det kan være en egen forklaring som antagelig er lettere å aksepterer en mulige andre forklaringer. Hun tenker at tross alt var det i beste mening, de ville meg ikke vondt. Hun betegner saksbehandler som en omsorgsperson.

Alle ungdommene var svært opptatt av å vite grunnlaget for plasseringen og de fleste av dem har brukt mye tid og energi på å finne tid det ut. En av ungdommene beskrev hvilke konsekvenser det kan ha for barn å ikke vite plasseringsgrunnen:

En jente fortalte:

Selv om barnet er lite må det høre grunnen til at de ikke kan bo hjemme. Selv om man prøver å beskytte barnet må de vite det. Barnet kan bli deprimert av å ikke høre sannheten. Man skaper seg noen forestillinger om virkeligheten som ikke stemmer og da tror man alt mulig.

Selv om jenta snakker generelt, vil jeg anta hun prater ut fra egenerfaring, og hun har hatt forestillinger og fantasier om hvorfor hun ble plassert utenfor hjemmet. Hun ønsker ikke at andre skal oppleve det samme og gir et godt råd. Samtidig som hun også sier å utelate sannheten kan ha noen mulige konsekvenser for barnet på sikt. Her trekker ungdommen tråder fra fortid, nåtid og fremtid.

Alle ungdommene har fortalt at de har forstått mer av sin situasjon etter som de er blitt eldre. Noen har etterspurt informasjon fra foreldre, noen har lest dokumentene sine. Det som er felles for alle ungdommene er at de har brukt flere år på å få informasjon om hvorfor de ikke kunne bo sammen med foreldrene sine, og saksbehandler har i liten grad vært involvert i prosessen.

4.5 Oppsummering av funnene

Gjennom presentasjonen av kategoriene har jeg belyst hvilken informasjon som ungdommene har fått av barnevernet, hvordan de er informert, og hva de har forstått av informasjonen. De fem kategoriene jeg har brukt for å presentere funnene er nært knyttet til hverandre. Det som utpekte seg var barna har ikke fått informasjon av barnevernet mens de hadde hjelpetiltak i familien, og at de som informert om barnevernet av foreldrene. Ungdommene kan ikke huske om de har fått vite om rettighetene sine, og mener de ikke har fått den informasjonen de har krav på. Det som utpeker seg er at de har erfart en manglende opplevelse av tillit og anerkjennelse fra saksbehandler. Alle ungdommene forteller at de har hatt stort behov for å få en begrunnelse for hvorfor de måtte flytte fra foreldrene. Funnene blir drøftet i kapittel 5.

Kapittel 5 Drøfting

Masteroppgaven har sitt utspring i informasjonsformidling til barn og unge i barnevernet, og det er ungdommers erfaringer som har blitt formidlet i oppgaven.

Problemstillingen er som følger:

Hvordan blir informasjon formidlet i barnevernet? Hvordan har barna forstått informasjonen og hvordan har det gitt mening for dem.

Jeg vil drøfte funnene fra analysen med utgangspunkt i problemstillingen og i lys av de teoretiske perspektivene jeg har presentert tidligere i oppgaven. Med utgangspunkt i de 4 kategoriene fra analysedelen: Informasjon til barna, barnas rettigheter, kontakten med saksbehandler og barns forståelse av informasjonen, har jeg valgt fire temaområder for å drøfte funnene. Kategoriene er nært knyttet til hverandre og mange av temaene går igjen i flere av kategoriene. Ved å gjøre det på denne måten mener jeg at empirien blir tydeligere og

det er lettere å trekke ut poenger på tvers av kategoriene. De temaene jeg har valgt å fokusere på er:

1. Informasjon/kommunikasjon
2. Behovet som barn har for å skape en mening i forhold til hendelser i livet.
3. Barns rettigheter og medvirkning.
4. Relasjonen med saksbehandler.

5.1 Informasjon/kommunikasjon

Som nevnt tidlig i oppgaven kan kommunikasjon defineres som å dele informasjon fra en person til en annen. Det er en uforbeholden handling som betyr at den som ønsker å dele har noe som ønskes formidles. Vi trenger ikke forholde oss til konkrete gjenstander men ideer om gjenstander, det vil si mennesket ser ulikt på de samme fenomener. (Bateson) Vi kan se på kommunikasjon som en dialog hvor en deler informasjon som fører til kunnskap eller økt kunnskap.

Det var kun en av ungdommene som fortalte at hun hadde kunnskap om barnevernet før hun tok kontakt med dem. Hun hadde selv tatt kontakt med barnevernet. De andre ungdommene fortalte at de ikke hadde kunnskap om barnevernet på forhånd. De kan ikke huske at noen informerte dem om barnevernet før foreldrene fortalte om det. Noen fortalte at de fikk noe informasjon fra barnevernet da de flyttet fra foreldrene. Det vil si at ikke barnevernet snakket med barna mens det var tiltak i hjemmet. Da de måtte flytte kan det virke som om informasjonen ble "tvunget frem". Ungdommene formidlet at de ikke var forberedt på det som skjedde, og at det kom brått på dem at de måtte flytte. Plasseringene bar preg av å være akutt plasseringer, dette selv om alle familiene hadde hatt hjelpetiltak gjennom barnevernet. Christiansen sier i sin artikkel (2011) at det er et høyt antall akutt plasseringer i barnevernets praksis. En konsekvens av det er at barnet får lite informasjon og liten tid til å forberede seg, samtidig som det er vanskelig å legge til rette for involvering av barnet. Når barn ikke har noe informasjon om barnevernet vil det stille store krav til hvordan barnevernet skal møte barna og hvordan de skal informere dem. For å skape en mest mulig forutsigbar situasjon for barna (Gamst:2011 og Øvreeide: 1995), er det nødvendig at barneverntjenesten lager noen premisser for kontakten når de treffer barna, og på den måten bidrar til å skape en felles forståelse for kontakten. Ungdommene i undersøkelsen har fortalt at de ikke har vært forberedt og det var liten grad av forutsigbarhet i den kontakten de har hatt med barnevernet. Kan det

tenkes at ungdommene har fått informasjon som de ikke har oppfattet? En annen mulig forklaring er at den personen som formidlet informasjonen ikke hadde tilpasset informasjonen ut fra "barnas alder og modenhet" (FNs barnekonvensjon 1989). Raundalen (2008) sier selv små barn kan gis informasjon som er forståelig. Hvis den tilrettelegges aldersmessig og er konkret, så vil det kunne skape en mening selv for de mindre barnehagebarna. Barn trenger knagger. Gode knagger er ord og begreper som gjør at barn kan forstå på sitt nivå. "Får barna knagger kan de henge fra seg mye unødvendig bekymring" (Raundalen. 2008:131).

Raundalen setter fokus på hvilke ord og begreper som brukes i kommunikasjon med barn, og ved en konkretisering av barnets situasjon vil det kunne gi mening selv for de minste. Et eksempel er en av ungdommene som fortalte at det å ikke vite kunne skape mye unødvendig bekymring, fordi man da skaper seg noen forestillinger om virkeligheten som ikke stemmer. Dette barnet kunne ha bygget opp en forståelse av sin egen situasjonen ved hjelp av "noen knagger" som ville konkretisert hennes tidligere erfaringer.

Ungdommene fortalte at i den grad de fikk noe informasjon i den tidlige kontakten med barnevernet, var det foreldrene som informerte dem. I tiden etter at de flyttet fra foreldrene har barna etterspurt informasjon fra foreldrene. Det har ført til at barna har fått informasjon litt etter litt. På den ene siden har det vært viktig for barna å få informasjon, men på den annen side er det sannsynlig at den informasjonen de har fått av foreldrene ikke har gitt et rett bilde av virkeligheten. Informasjonen fra mor til barna om at hun ikke hadde råd til å passe på dem lenger er et eksempel på en mor som ikke har fortalt hele sannheten. Svak økonomi alene vil ikke føre til en plassering utenfor hjemmet, og etter hvert som barnet blir eldre vil det antagelig også forstå at ikke dårlig råd ikke er grunnlag nok. Øvreeide (2009) sier at hvis barn skal bevare en trygghet i relasjonen med foreldrene, kan det bli nødvendig å akseptere foreldrenes forklaringer selv om barnas erfaringer tilsier noe annet. På den ene siden vil det bety at det å bruke foreldre til å gi informasjon vil være komplisert for barnet. En forklaring på det er at barn vil akseptere foreldrenes historie og tilpasse seg den, og det kan være vanskelig for barnet å vite hva som er riktig hvis barnet senere får mer eller en annen informasjonen fra barneverntjenesten. Det er en grunn til å tro at ulike oppfatninger av en virkelighet vil gi noen føringer for hvordan den videre kommunikasjonen med barneverntjenesten vil bli. Dette er helt i tråd med Bateson (1979) kommunikasjonsperspektiv hvor det handler om våre ideer om tingene rundt oss. Vi tolker, tillegger mening, legger merke til og reagerer ut fra hvem vi er og hva vi har lært i samspill med andre. Det betyr at

"virkeligheten" er ulikt fra person til person og i dette eksemplet kan "dårlig råd" av noen forstås som at det ikke harmonerer med omsorgen for barn.

Min undersøkelse viser at i forhold til mine informanter har ikke det offentlige klart å formidle helt nødvendig informasjon til dem. Kanskje har det vært grunner til at mine informanter ikke kan huske hva de har fått av informasjon, som noen av ungdommene var inne på: de ville skåne meg, jeg var ikke så smart, eller barna var små da de ble plassert. Det som er sikkert er i henhold til loven så har barneverntjenesten, verken fulgt opp informasjonsplikten eller rett til medvikning i henhold til barnets beste. Kan stille spørsmålstegn ved om det er mangel på kompetanse i barneverntjenesten som er grunn til det, noe helsetilsynet (2012) påpeker og i Christiansen (2011) sin artikkel stiller han spørsmålstegn ved kunnskapsgrunnlaget til barneverntjenesten, samtidig viser hans funn at barrierer for å inkludere barn er oppfatninger om barn og barns barndom, det vil si hvordan barn forstås. En viktig faktor som jeg også har undret med over er hvordan barn blir sett på, det råder fortsatt diskurser om at barn skal skjermes for de vanskelige tingene. Foucault perspektiv blir interessant om det er slik at diskursens makt blir avgjørende for hvilke beslutningsprosesser som blir avgjørende for om barn får informasjon eller ikke. Juul (2004) sier en av de største konsekvensen ved å ikke informere og snakke med barna er at barneverntjenesten mister en mulighet til å få viktig informasjon av barnet, både om det barnet strever med og barnets kompetanse, slik at de ikke har et reelt grunnlag til å yte adekvat hjelp og fatte rett tiltak.

I Barnekonvensjonen og i Lov om barneverntjenester står det at barn skal ha rett til å uttale seg. Det innebærer også retten til ikke å si noe, men for å ta en slik beslutning trenger barnet informasjon, både om hvilken hjelp de får og hvilken hjelp de kan få videre. Dette omhandler barns rettigheter. Det belyses nærmere under avsnitt 5.3.

5.2 Behovet som barn har for å skape en mening

Sosialt arbeid er en profesjon som bygger på praksis, det vil si at handling sammen med kunnskap konstituerer sosialt arbeid. En hermeneutisk tilnærming, det vil si å *forstå* hvordan vi *forstår* er utgangspunktet for all kunnskapstilegnelse. Å forstå er å få innsikt i meningen i det vi erfarer. (Thomassen 2011:90) Dette gjelder også for barna i barnevernet, og utfordringen blir å hjelpe dem til å forstå.

Ungdommene i undersøkelsen har beskrevet at de ikke har forstått alt som er fortalt dem. Barn som har levd i vanskelige livssituasjoner kan ha problemer med å forstå informasjonen som blir fortalt dem. Det krever en tilrettelegging av kommunikasjon som er tilpasset barnets faktiske kognitive nivå, språklige forutsetninger og ikke bare alderen (Øvreeide. 2009: 117). Ungdommene har sagt at de heller ikke forstod alt som barnevernet fortalte dem, og over flere år savnet de en god forklaring for hvorfor de måtte flytte akutt fra foreldrene. Raundalen sier når det verste skjer må barn få beskjed med en gang. Hvis det er store følelser i sving så får de ikke lagret forklaringen skikkelig. Barn må forklares flere ganger, og forklaringen må være lik hver gang. Han mener barn fortjener den beste voksenversjonen i et språk de begriper (Raundalen. 2008:31.) Det betyr at barna må ha tilrettelagt informasjon som de kan forstå. På den ene siden belyser mine funn at barna ikke har fått informasjon i forbindelse med hjelpetiltak i hjemmet, mens de har fått noe ved plassering i institusjon/fosterhjem. Samtidig har den informasjonen de har fått ikke vært forstått. På den andre har siden tiden arbeidet for barna, de er blitt eldre og har dermed forstått mer. Etter at de ble eldre har de selv vært aktive i forhold til å spørre andre og da de ble 15 leste de dokumentene sine for å finne ut hvorfor tiltakene ble iverksatt. Ungdommene brukt lang tid på dette og det kan tenkes at det har hatt noen omkostninger for dem at de ikke fikk informasjon av barneverntjenesten tidligere. Killen (1994) sier barn trenger hjelp til å få orden på det indre kaoset. Få satt ord på følelser, for å gjøre livet mer forutsigbart og forståelig. Samtidig trenger det hjelp til å bli fratatt skyld og ansvar. Det er mye omsorg i denne tenkningen og jeg syntes Killen setter fokus på et viktig område. Det å få orden i det indre kaoset og å gjøre det forutsigbart og forståelig er en god investering i barnas fremtidige mentale helse. Jeg vil anta at den tiden, og eller de årene, mine informanter har brukt på å finne ut hvorfor de ikke kunne bo hjemme har vært en krevende prosess for dem. Dette underbygger at å ikke forstå informasjon og danne seg en mening rundt sin egen situasjon er svært komplisert for barna, og det kan ha konsekvenser for fremtiden deres.

Gulbrandsen, Seim og Ulvik (2012) sier i barn må få hjelp til å forstå hvordan de inngår i et nettverk av mennesker som også har rammer for sine relasjoner, det vil si hjelpere. Hvordan barn forstår disse betingelsene er vesentlig for deres selvopplevelse og hvordan de håndterer sine fremtidige mulighetsrom. Samtidig sier Gulbrandsen, Seim og Ulvik (2012) at meningsarbeidet ikke kan ses på som en avsluttet virksomhet, da barn beveger seg og betingelser endres seg. Det vil si at for å skape mening trenger barn informasjon og gjentatte ganger om sin situasjon. Det betyr at prosessen med å skape en mening rundt hendelser i livet

er langvarig, og en bevegelig prosess som binder sammen fortid og fremtid. Dette er et viktig aspekt å ha med seg i kontakt med barn i barnevernet. I mine intervjuer ble det tydelig at meningsarbeidet har vært en prosess, og for noen av barna unødvendig lang og komplisert. I studien kom det frem at barna ikke har fått informasjon og de ønsket en forklaring på hvorfor de ble flyttet. På den ene siden er viktig å få informasjon og deltagelse belyst, men på den andre siden kan en spørre om det er slik at barns deltagelse alltid er til det beste. Kan det tenkes at den tiden noen av informantene har brukt til selv å komme frem til en konklusjon om hvorfor de ble plassert kan ha vært en nødvendig prosess for dem? Mine funn kan tolkes som om ungdommene har hatt kontroll på prosessen de har vært i, ved at de har funnet ut av hva som skjedde litt etter litt, og på et tidspunkt da de var modne nok for det. Et annet aspekt ved dette er at det også kan ha vært viktig en mestringsstrategi for barna. Når en ser på hvordan prosessen for ungdommene har vært i å skape en mening så vil ikke alle barn og unge klare det samme. Ikke alle barn i barnevernet er så handlekraftige eller ressurssterke som ungdommene i min studie var, eller at de ikke en mor, bestemor eller andre de kan spørre. De barna som ikke har noen å spørre blir i enda større grad prisgitt barneverntjenesten som informasjonsbærere for deres egen meningsskaping.

Jeg vil påpeke det er påfallende at selv om ungdommenes har bodd både i beredskapshjem, institusjon og fosterhjem så visste de lite om plasseringsgrunnlaget. En svært viktig kunnskap som barna trenger for å skape en mening om det som har skjedd i deres liv. Enn kan stille spørsmålstegn om hvorfor det er slik? Er grunnen en mangel på informasjon til fosterforeldre og andre samarbeidspersoner eller har fosterforeldre og miljøarbeidere begrenset kunnskap om å snakke med barn og for lite kunnskap om barns utvikling.

5.3 Barns rettigheter og medvirkning

Alle barn i Norge har rettigheter, og barn tilknyttet barnevernet har særlige rettigheter etter barneverntjenestens lovverk. Lov om barneverntjenesters formålsparagraf skal sikre barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får den nødvendige hjelp til rett tid. Alt lovverk som angår barn må ses opp mot de kravene som barnevernkonvensjonen stiller. I denne sammenhengen er det paragraf 12 om barns medvirkning som er mest aktuell.

Barnevernet viktigste oppgave er å tilby så tilpassede tiltak som mulig for det enkelte barn og dets familie, og det skal alltid være barnets beste som skal stå i fokus. En av målsettingene er at barneverntjenesten har plikt til å informerer hva de kan tilby av hjelp og å lytte til barnet.

Etter loven skal barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas en avgjørelse i saken som berører barnet. Et viktig aspekt ved å gi informasjonen er at barnet får kunnskap som gjør barnet i stand til å formidle noe om sin egen situasjon. Ungdommene i min undersøkelse har verken opplevd å ha fått informasjon eller blitt hørt, det vil si at de ikke har fått mulighet til å påvirke tiltakene som har vært iverksatt i familien. Juul (2004) sier i sin artikkel at både Lov om Barneverntjenesten og barnekonvensjonen tar et forbehold når det gjelder å gi barn deltagelse. Det overlates til de voksne å vurdere barns modenhet før de involveres. Dette forutsetter en grundig kjennskap til barnet før en slik vurdering kan tas. Det at mine ungdommer ikke har fått informasjon og ikke har blitt spurt om hva de ønsker kan ses på som brudd på lov og retningslinjer. På den ene siden var barna under 7 år, men på den andre siden er kommet frem informasjon som kan tyde på at ingen i barneverntjenesten har pratet med barnet og vurdert at de ikke var modne nok til å få informasjon. Det kan tenkes at barneverntjenesten har hatt en forventning om at foreldrene har klart å informere barna slik at barna har forstått hva som skulle skje fremover, men er det virkelig slik at foreldrene kunne klare det ansvaret så kunne enn stilt spørsmålsteget ved grunnlaget for barnevernets tiltak.

Det å se på barn og foreldre som to ulike selvstendige parter er viktig i det barnevernfaglige arbeidet. Barnets ønsker og behov kan i mange tilfeller være ulikt foreldrenes (Thrana. 2008:30). I barnevernet skal det må være barnets behov som er gjeldende og i mange tilfeller vil det være ulikt foreldrenes behov. Der barnets interesser kommer på kollisjonskurs med foreldrenes interesser er det alltid barnets beste som skal være styrende i alt barneverntjenesten gjør (Prop, 106 L) (Christiansen (2012) skriver at det er noen oppfatninger om barn og barndom som gjør at i barnevernssaker så rettes ofte oppmerksomheten mot foreldre mer enn barna. Ungdommene i min undersøkelse har fortalt tilsvarende, det var foreldrene som var blitt spurt om hva de trengte hjelp til. Ser en på barnet som et subjekt som er i stand til å formidle sine egne erfaringer og være en aktør som selv kan definerer sine behov eller ser en på barnet som lite i stand til å uttrykke sine egne behov? Giddens (1996) mente at barn er aktivt deltagende i å skape sitt eget liv, og at barns utvikling skjer i samspill med omgivelsene. Med dette perspektivet blir mennesket et subjekt som er med på å påvirke omgivelsene sine (Thrana.2008:47). Med et syn på barn som medskapere i eget liv er utgangspunktet for å finne rett tiltak større fordi barnets erfaringer og behov har blitt møtt. Samtidig sier kritikken mot syn på barn som aktive medskapere at en kan overse andre faktorer ved barnets behov for omsorg, eller avhengighet av voksne (Thrana. 2008:48). For

eksempel kan barnets ønske om å forbli i en dårlig omsorgssituasjon på grunn av at det kjente og vante overskygger at denne situasjonen ikke er til barnets beste. Barnets begrensede livsperspektiv gjør at deres eget ønske kan være preget av "status quo" som det relativt mest trygge (Øvreeide. 2009:189). Her vil også barnets lojalitetskonflikt med foreldre eller andre omsorgspersoner påvirke barnets ønske, dette er en viktig faktor som en må ta hensyn til. Barneverntjenesten risikerer å miste kunnskap om barnets situasjon ved å ikke lytte til barnas tanker, vurderinger og tidligere erfaringer. I verste fall kan det føre til at barnet utsettes for ytterligere skader (Gamst: 2011, 25).

Det er mange hensyn å ta, det kan være mange ulike profesjonelle vurderinger om hva som er best for barna. Drøftingen viser at det er mange faktorer som spiller inn og det er av stor betydningen for barnets fremtid hvilke beslutninger som til enhver tid blir tatt. Mine informanter har formidlet at de i ettertid har vært fornøyd med at det ble iverksatt tiltak, på tross av at de i liten grad fikk være med å påvirke beslutninger av betydning for sin egen fremtid. Det kan bety flere ting, de ikke har visst om andre alternativer, de har erkjent i ettertid at det var nødvendig, eller at de "unnskylder" hvorfor ting ble som det ble. Ungdommer har fortalt at barneverntjenesten ikke kan ha hatt barnets beste i fokus siden barna ikke har fått informasjon. Konsekvensen av det er at foreldrene har måttet informere og det har vært informasjon formidlet ut fra foreldrenes forutsetninger, noe barnevernet ikke har hatt mulighet til å korrigere.

I barnevernets saksgang er det klare lover og retningslinjer som skal følges, samtidig er det mange skjønns vurderinger. Alder kontra barnets modenhet er et eksempel på det. Larsen (2011) fant i sin undersøkelse at de færreste av barna hadde kjennskap til at den hjelpen de mottok kom fra barnevernet. Mine informanter har også kommet med eksempler på det: *det var en dame som kom av og til eller vi fikk informasjon fordi vi skulle få et nytt besøkshjem.* Det kan være den enkeltes vurderinger som ligger til grunn for de skjønsmessige beslutningene som tas i barnevernet, og ut fra barnets modenhet vil det variere hvor modenhetsgrensa blir satt. Sett fra et hermeneutisk perspektiv er det flere ting som spiller inn i en sann vurdering, ikke mint våre verdier som er preget av vår forforståelse og våre tradisjoner. Saksbehandlers barneperspektiv vil være grunnlaget for de beslutninger som fattes, og være avgjørende for den informasjonen de gir barna.

Til tross for bestemmelser i barnekonvensjonen, barnevernloven, forskrifter og kommunikasjonsstrategien hvor det både er lovbestemt og ligger sterke føringer om at barn skal informeres og høres, så blir ikke deres rett til deltagelse ivaretatt. Dette viser både funn fra min studie og andres forskningsprosjekter som er gjort rede for i denne studien. Helsetilsynet (2012) konkluderte med det samme. Dette er noe av bakgrunnen for den nye lovendringen som er vedtatt i Barnevernloven.

5.3 Relasjonen til saksbehandler

Ekeland (1994) sier kommunikasjon utvikler relasjoner, og relasjoner utvikler kommunikasjonen. Det er i relasjonen våre liv skaper og utvikles, og enn kan si at der det ikke er noen form for relasjon er det heller ingen kommunikasjon. Ungdommene i min undersøkelse har oppfattet at det ikke er noen relasjon. De har ikke blitt sett, hørt eller anerkjent av saksbehandler. Alle ønsket en saksbehandler som de kunne ha et nærere forhold til. Bateson (1979) sier all erfaring er subjektiv, samtidig som vi ikke forholder oss til fenomener og ting direkte men til våre ideer om dette. De ungdommene jeg intervjuet hadde noen ideer om hvordan en god saksbehandler skulle være, og de snakket ut fra egen erfaring. De ville at saksbehandler skulle snakke med dem, spørre dem og være positive. Videre ønsket de en helt vanlig dialog med saksbehandler, de ønsket å være et subjekt. På den ene siden ønsket de å være et subjekt og en aktør i kommunikasjonen, men på den andre siden krevde de lite av saksbehandleren og det var heller ikke viktig for dem å ha medbestemmelse og å delta i store beslutninger i sin egen sak. Christiansen (2012) skriver i sin artikkel at det viktigste for barna var ikke å få delta i beslutningene i sin egen sak, det viktigste var å si sin mening, å bli støttet og å oppleve det de mente ble lyttet til. Det samsvarer med mine funn, de ønsket å bli anerkjent og hørt. Seim og Slettebø (2007) fant i sin undersøkelse at de ønsket ikke å bli overlatt til beslutninger men de sa saksbehandler best kunne ta beslutninger hvis det ble snakket med, bli kjent med og ha tillit. Tillit var et av ungdommenes kjernebegrep, og på den ene siden var det mange forutsetninger for å oppnå tillit til saksbehandler, mens de på den andre siden var de prisgitt saksbehandler. Det betydde at barna ikke hadde andre aktører å samhandle med noe som førte til at ungdommene utviklet en mistillit, og en konsekvens var at ungdommene sluttet å snakke med saksbehandler

Tillit var et begrep som ungdommene hadde fokus på, og de mente at tillit ikke kom av seg selv, men var noe man gjorde seg fortjent til. Røknes og Hansen (2002) sier at en relasjon mellom bruker og fagperson ikke oppstår av seg selv, men er en samhandlingsprosess som

skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet. Det kan oppleves gjennom å være tilgjengelig, bry seg og ikke gi opp den andre. Når samhandling fungerer slik utvikles en bærende relasjon. Når saksbehandler får betydning for barnet og omvendt er det et eksempel på en trygg relasjon. Trotzer (2006) hevder at ved å stole på en annen person påberoper en seg personens selvsikkerhet og inviterer til gjensidighet, det vil si behovet for tillit driver individet fremover.

Det er mange utfordringer rundt en profesjonell relasjon fordi en forholder seg til den andre i kraft av en profesjonell rolle og ikke som en privatperson. Profesjonell relasjon har til hensikt å virke hjelpende for den det gjelder (Eide og Eide, 2007). Dette kan gi en ubalanse i relasjonen, spesielt for barn som er avhengige av hjelperen. Et barn - saksbehandler relasjon er positiv så lenge barnet opplever nødvendig hjelp mens den oppleves negativ hvis barnet ikke opplever å få hjelp (Kvalsund, 2005). I min undersøkelse har ungdommene opplevd en ubalanse i relasjonen, de har ikke blitt trodd, ikke blitt hørt, ikke blitt ivaretatt som de har ønsket og de har ikke fått informasjon. Dette har ført til at de har utviklet en negativ relasjon til saksbehandler. Samtidig som ungdommene har erfart dette over år er de likevel opptatt av endring, de ønsket forandring og har noen erfaringer på hva som kan være en god saksbehandler.

Ungdommene i min undersøkelse var alle opptatt av å klare seg bra. På den ene siden var de opptatt av å bli sett og å være flink og veltilpasset i samfunnet, og på den andre siden ønsket de en oppmerksomhet som tilsvarte en relativ tett kontakt med saksbehandler. Det kan tenkes at ungdommene nå eller tidligere har vært realistiske i forhold til hvor mye kontakt som er naturlig ut fra begges forutsetninger. Honneth (1996) skriver at for å oppleve at du er noe, eller blir sett på som noe verdifullt er anerkjennelse viktig, det er også en forutsetning for å kunne hjelpe barn med å lage nye konstruksjoner av deres virkelighetsbilde. For å få til dette så forutsetter anerkjennelse en relasjon. For at relasjonen skal bli gjensidig fordrer det at brukeren har vilje til å anerkjenne sosialarbeideren, det krever også at sosialarbeideren evner å respektere og akseptere den andre (Skjefstad 2011). En av ungdommen i undersøkelsen sa at han en gang hadde møtt en saksbehandler som hadde fortalt noe som seg selv, og saksbehandleren hadde pratet om helt vanlig ting i hverdagen. Ungdommen opplevde kommunikasjonen som likeverdig og han følte seg anerkjent.

Honneth sier motsatsen til anerkjennelse er krenkelse (1996). Det å oppleve å bli krenket kan være å ikke bli trodd, sett, hørt eller at deres meninger ikke blir tatt på alvor. Informantene mine har beskrevet en "dårlig" saksbehandler ut fra disse kriteriene så enn kan anta at de har følt seg krenket. Personer som opplever å bli krenket kan miste muligheten til å oppnå selvrespekt. En mulig forklaring på den dårlige relasjonen som ungdommene i min undersøkelse har opplevd kan være at de føler seg krenket eller det kan tenkes at kontakten mellom dem og saksbehandler har vært uavklart, og de har hatt ulike forventninger på hvordan kontakten skulle være. Flere av ungdommene fortalte at de lurte på hva som skulle til for å bli sett, og flere av dem sa at må jeg gjøre noe negativt for å få en respons av saksbehandler. Honneth er opptatt av at hvis krenkelse er å bli fratatt eller nektet anerkjennelse fører det til tap av selvfølelse, og det gir motivasjon for å yte motstand og føre til en kamp for anerkjennelse. Et perspektiv som er interessant, spesielt fordi barn av barnevernet har fortalt om mange erfaringer hvor de har opplevd seg krenket. Kanskje er det slik at mye av adferdsproblematikken som flere barn i barnevernet har av bunner i krenkelser og ikke som en av barnevernets diskurser om at barna er frustrert og tar ut frustrasjonen gjennom lært adferd. I min studie kom det frem at "snille piker blir ikke hørt", et ikke ukjent fenomen i barnevernet, vi vet at barn med store adferdsproblemer tar store ressurser fra barneverntjenestens budsjett. Christiansen (2012) skriver at i hans undersøkelse sa noen av ungdommene at eneste måten å bli hørt på var å oppføre seg skikkelig vanskelig

Konsekvenser for barn når de har lite kontakt med saksbehandler kan være at de ikke har noen å snakke med om det som skjer med dem. Barnas følelser og opplevelse underveis blir ikke ivaretatt. De har ingen å prate med sine erfaringer med, og de har ingen som kan hjelpe dem med å forstå (Seim og Slettebø 2007). Er det slik at det er saksbehandler som skal ha denne rollen, eller kan det være andre personer rundt barnet? På den ene siden kan en fosterforeldre som er nærmere barna ha en viktig rolle i denne sammenheng, på den andre siden kan den relasjonen bli for nær, spesielt når det gjelder å dele erfaringer om biologiske foreldre.

Funn fra min studie viser at ungdommene ønsket en nærere kontakt med saksbehandler enn de hadde. De ønsket å bli oppfattet som et subjekt, og å ha anerkjennelse og tillit som forutsetter en god relasjon. Denne relasjonen er også avgjørende for hvordan kommunikasjonen og informasjonsflyten mellom barnet og saksbehandler er. Det vil si at en god relasjon er en av forutsetningene for godt aktørskap i samhandlingen mellom barnet og saksbehandleren.

Kapittel 5. Oppsummering og implikasjoner for praksisfeltet: "Drømmebarnevernet"

Det er Barnevernloven som er det viktigste verktøyet i barnevernet, den både regulerer og pålegger barnevernet oppgaver. Lovverket styrker barns rettigheter og har endret barnevernets praksis, for eksempel å senke barns rett til medvirkning fra de er 7 år har vært en viktig endring. Samtidig viser nyere forskning at barnevernet har et utviklingspotensial når det gjelder informasjon til barn og når det gjelder barns deltagelse. Den nye lovforslaget, 106 L, som er vedtatt er et viktig skritt fremover når det gjelder barns deltagelse i beslutningsprosessene. Det styrker barns rettsikkerhet når det gjelder å få mulighet til å informere om sin situasjon og til å bidra til beslutninger i sin egen sak.

5.1 Studiens hovedfunn

Min studie viser at barn ikke har fått informasjon om tiltakene, eller informasjon om hva barnevernet kan hjelpe dem med. Det var først ved endring av tiltak og ved plassering utenfor hjemmet at barna fikk et minimum av informasjon. Når barn ikke får informasjon er det vanskelig for dem å kunne formidle noe om sin egen situasjon, samtidig vil de ikke være i stand til å påvirke beslutninger om sin egen fremtid.

Funnene viser at barn og unge har et stort behov for å få en god forklaring på hvorfor tiltakene ble iverksatt. De trenger konkret informasjon ut fra deres alder og modenhet, og informasjonen må gjentas. Barna trenger forståelig informasjon for å skape en mening rundt sine tidligere opplevelser. Å snakke om tidligere erfaringer setter ofte ord på følelser som gjør livet mer forståelig, samtidig som barn også blir fritatt for skyld og ansvar. For å planlegge og håndtere fremtiden trenger barn hjelp til å forstå fortiden, for barn av barnevernet blir det ekstra viktig på grunn av de psykososiale belastningene de har hatt ved skifte av omsorgspersoner og med den sorgen og savnet som det medfører.

Det er viktig for barn å få informasjon om sine rettigheter og få lov til å medvirke. Mine funn viser at barneverntjenesten på tross av lovverket ikke har fulgt opp barns rett til informasjon og barns rett medvirkning. De har ikke informert barna, og dermed ikke hatt en dialog hvor barna har vært en deltager. Lovforslaget som trer i kraft fra juni 2014 gir fremtidens

barnevernsbarn en sterkere rettighet når det gjelder medvirkning, dette vil styrke deres rettsikkerhet.

Studien viser i tillegg at relasjonen til saksbehandler er svært viktig, alle ungdommene ønsket en nærmere kontakt. Forutsetninger for en god relasjon var tillit, anerkjennelse og det å få være et subjekt. Relasjonen er også avgjørende for hvordan kommunikasjonen og informasjonsflyten mellom barnet og saksbehandler vil være. Det vil si at en god relasjon er en av forutsetningene for godt aktørskap i samhandlingen mellom barnet og saksbehandleren. Studien bekrefter det tidligere forskning har vist (Christiansen 2012, Seim og Slettebø 2007, Larsen 2011, Vis og Thomas 2009, Gulbrandsen, Seim og Ulvik 2012, Skauge 2010)

5.2 "Drømmebarnevernet"

Jeg spurte ungdommene hvordan de hadde ønsket at barnevernet hadde vært i kontakten med dem eller hvordan de mente barnevernet burde vært. Ungdommene hadde mye klokt å si, og jeg opplevde at det engasjerte dem. Flere av ungdommene kom med helt konkrete råd på områder de mente barnevernet burde forbedret. Alle ungdommene snakket ut fra egne erfaringer, og opplevde at noen av ungdommene hadde snakket om dette temaet tidligere og jeg vil anta at dette er et tema som Forandringsfabrikken også snakker om i forskjellige fora.

Ungdommene var opptatt av at folk skulle ta kontakt med barnevernet, men da måtte de først få informasjon om barnevernet. Ungdommene ønsket også å fjerne noen myter om barnevernet og flere av ungdommene syntes at det å være barn i barnevernet kunne være stigmatiserende.

To av jentene fortalte:

Det er dumt ikke barnevernet prater om jobben sin. En gang var det en dame som sa: "er det slik et fosterbarn ser ut!" De tror vi er helt annerledes, lurer folk på om vi har hoggtenner og slikt....., jeg er jo et helt vanlig menneske.

Barnevernet kan begynne å holde foredrag på skoler. Da kan de prate om hva de gjør og hvem de er og hva de kan tilby av hjelp,..... da lærer folk mer om barnevernet.

Ungdommene var også opptatt av at barnevernet må gi tilpasset hjelp, fordi alle barn og ungdom er forskjellig. De sa det slik: *De må gi hjelp som er relevant for den enkelte, og de må tenke på hvert enkelt individ og på hva de trenger hjelp til.*

Alle ungdommene henviste til saksbehandler da de snakket om drømmebarnevernet, og som tidligere nevnt pratet de mest ut fra egne erfaringer. Ungdommene sa det slik: *En god saksbehandler er en som lytter til deg, og gjør noe med det, Saksbehandler må tro på det jeg sier og ikke tro noe annet.*

Flere av ungdommene nevnte det med å være positiv flere steder i intervjuene. Som oftest var det relatert til hendelser som omhandlet kommunikasjonen med saksbehandler. En gutt sa det slik: *De skulle være mer positive. Ikke så sjefete, de skal ikke bare prate i vei uten at jeg får sagt noe.*

Ungdommene etterlyser tettere relasjon med barnevernets representanter. Deres uttalelser kan forstås som om ungdommene ønsker at saksbehandleren brydde seg mer om dem, og ser på dem som et subjekt og ikke som et barnevernsbarn. Samtidig var ungdommene opptatt av at saksbehandler tar mer kontakt med dem, de ønsket at saksbehandler sendte dem en melding eller i beste fall tok en telefon når det var spesielle ting som de skulle gjennom eller opplevde. En ungdom sa det slik: *De kunne ringt litt oftere og spurt hvordan det gikk, f.eks. hvis jeg var syk, etter eksamen eller noe sånt. Barnevernet må ta kontakt med barna og ikke omvendt.*

En jente fortalte:

De må tenke annerledes. Lytte mer til barna, respektere oss og stole på oss. Når jeg føler at de ikke stoler på meg får jeg ingen tillit. Det er sikkert små ting for dem, men store ting for meg.

Ungdommene formidlet sine erfaringer til meg på en fin og reflektert måte. De har gitt informasjon om deres erfaringer, og kommet med gode råd om hvordan de mener fremtidens barnevern burde være. Selv om ungdommene har møtt mange utfordringer i løpet av tiden de har vært en del av barnevernets tiltak opplevde jeg at ungdommene "ser lyst" på fremtiden. Flere av dem har i ettertid tenkt at tiltakene var bra og nødvendige. Samtidig ønsket de å gjøre det beste ut av de erfaringene de har fått og de ser muligheter fremfor hindringer.

Her er noen sitater som konkret beskriver hva ungdommene mente var bra for dem:

Hadde jeg ikke flyttet hjemmefra, så hadde jeg kanskje fungert dårligere og hadde jeg ikke bodd i fosterhjemmet en stund, hadde jeg ikke truffet min beste venn.

Vi i barnevernet tåler mer og kommer fortere over ting. Andre ungdommer kan bli sure for småting men vi gjør ikke det. Vi er mer realistiske.

Det var et godt tiltak (beredskapshjem). Jeg trengte å slappe av før jeg kom i fosterhjem slik at jeg fikk ro og kunne leve som et barn. Jeg fikk lov å være sint og.....

Ungdommenes erfaringer har gitt meg verdifull kunnskap og har vært det viktigste bidraget til å forstå hva informasjon betyr for kommunikasjonen og barnas forståelse av deres egen situasjon. Jeg syntes ungdommenes egne ønsker om hva som må til for å få et bedre barnevern står godt for seg selv.

Studien viser at informasjon er helt nødvendig og analysen viser at god informasjon har ringvirkninger ut til flere områder. Kort skissert viser studien at god informasjon gir barn en forståelse av hva det de har opplevd. En gjensidig kommunikasjon fordrer informasjon som igjen gir barnet muligheter til både å ordsette følelser og til å medvirke. Kommunikasjonen forutsetter en relasjon som bygger på tillit og anerkjennelse som igjen påvirker hva som kommuniserer begge veier. Dette er helt avgjørende for hvordan barnet forstår sin egen situasjon og for hvordan det gir mening for barn. Barneverntjenesten har mange utfordringer på grunn av det store mangfoldet som det opererer innenfor, og kanskje har det gått på bekostning av barnets beste. Det er barneverntjenestens ansvar å gi barn hjelp og beskyttelse og for å få dette til må barneverntjenesten tilrettelegge for tilrettelag og adekvat informasjon og medvirkning.

Ved siden av at barneverntjenesten trenger tilførsel av kunnskap om hvorfor vi skal snakke med barn og om hvordan vi skal snakke med barn, trengs det også en endring i synet på barn som kompetente aktører. Husk at barn er eksperter på egne erfaringer, så snakk med dem, først da lærer vi mer om deres liv og hvordan de forstår sine erfaringer.

Litteratur

Barnevernet - en hjelper. Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2013 - 2016. Barne- og likestillingsdepartementet. Oslo.

Bateson, Gregory. 1979. *Mind and Nature.* New York: E.P. Dutton

Christiansen, Øivin. 2012. *Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?* Norges barnevern, nr 1-2/2012

Corbin, J. & Strauss, A. 2008. *Basic of Qualitative research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. 3rd ed.* Thousans Oaks. California: Sage Publications.

Eide, E. & Eide, T. 2007. *Kommunikasjon i relasjoner - samhandling, konfliktløsning og etikk.* Oslo: Gyldendal Akademiske.

Et åpent barnevern.. Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008 - 2011. Barne- og likestillingsdepartementet. Oslo.

Dybvig, Dagfinn Døhl og Dybvig, Magne. 2000. *Det tenkende menneske. Filosofi- og vitenskapshistorie med vitenskapsteori.* Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

FN-s barnekonvensjon om barnets rettigheter av 20.november 1989.

Foucault, Michel. 1999. *Diskursens orden.* M/etterord av Espen Schaanning Oslo: Spartacus

Fog, Jette. 1994. *Med samtalen som utgangspunkt. Det kvalitative forskningsintervju.* København: Akademisk forlag A/S.

Forandringsfabrikken (2011): Samværsproffene

Gadamer, Hans Georg. 1999. *Hermenutikk. En antologiom forståelse.* København: Dansk Gyldendal.

Gording Stang, Elisabeth. 2007. *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.

Grimen, Harald og Terum, Lars Inge. 2009. *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo: Abstrakt Forlag AS

Gulbrandsen, Liv Mette, Seim, Sissel og Ulvik, S. Oddbjørg. *Barns rett til deltagelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid*. Sosiologi i dag, årgang 42. Nr. 3-4/2012

Honneth, Axel. 2008. *Kamp om anerkjennelse*. Oslo: Pax Forlag AS

Hundeide, Karsten. 2003. *Barns livsverden. Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Ivey, A. E., D'Andrea, M., Ivey, M.B. & Simek-Morgan, L.(2007). *Theories of counseling and psychotherapy. A multicultural perspective*. (6 utg.) Boston: Allyn and Bacon.

Juul, Randi. 2010. *Barnevernsarbeideres barneperspektiv og praksiser i møte med barn og unge i vanskelige livssituasjoner*. Norges barnevern nr 1/2004

Jørgensen, Marianne og Philips, Louise. 2011. *Diskursanalyse som teori og metode*. 1. utgave 1999, 8. opplag 2011. Roskilde Universitetsforlag

Killen, Kari. 1994. *Sveket – omsorgssvikt er alles ansvar*. 2.utgave. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Krog, Thomas. 1996. *Historie, forståelse og fortolkning*. Oslo: Ad notam Gyldendal

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. 2010. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal

Kvalsund, R. 2005. *Coaching: metode, prosess, relasjon*. Tønsberg: Synergi Publishing

Kvalsund, R. & Meyer, K.. 2005. *Gruppeveiledning, læring og ressursutvikling*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Liden, Hilde. 2004. *Barns rettigheter – en realiserbar intensjon?* Tidsskrift for velferdsforskning, Vol.7,NO.4.

Martinsen, Kari. 2009. *Samtalen, skjønnnet og evidensen*. Oslo: Akribe AS.

Oppedal, Mons. 2009. *Fattiges barns rett til økonomisk hjelp*. Kapittel 9 i Sissel Seim og Ivan Harsløf (red.): *Fattigdommens dynamikk*. Oslo: Universitetsforlaget

Oppedal, Mons: Bør barnevernloven bli en rettighetslov? Vedlegg til NOU 2009:22: *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*.

Raundalen, Magne og Schultz, Jon-Håkon. 2008. *Kan vi snakke med barn om alt?* Oslo: Pedagogisk Forum.

Sandberg, Kirsten. 2004. Inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett. *Kritisk Juss* 30.

Schaaning, Espen. 1996. *Diskursens materialitet- Del 1: Foucault*, ARR 96:1. 60-73.

Seim, Sissel og Slettebø, Tor (red). 2007. *Brukermedvirkning i barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget 2007

Skauge, Berit. 2010. *Er det noen som vil høre på meg? Har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt dataverktøy, er fokus har vært økt brukermedvirkning og deltagelse fra barnet, medført endringer i praksis. Blir barnets stemme mer fremtredende?* Masteroppgave i sosialt arbeid. NTNU.

Strandbu, Astrid. 2011. *Barnets deltagelse*, Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, Tove. 2010. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Thomassen, Magdalene. 2011. *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. 2006 1. utgave, 4 opplag 2011. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Thuren, Thomas. 2009 *Vitenskapsteori for nybegynnere*. 2. utgave, 1. opplag 2009. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Tiller, Per Olav. 1988. *Barn som sakkyndige informanter. Om forholdet mellom barnets verden og dens voksnes intervjuer*, I: M.K.Jensen. (Red.) *Intervju med barn*. København: Sosialforskningsinstituttet.

Thrana, Hilde Marie. 2008. *Vil jeg bestemme? Om barns og ungdoms medvirkning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Thrana, Hilde Marie. 2013. *Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid*. Norges barnevern nr 1/2013

Ulleberg, Inger. 2005. *Kommunikasjon og veiledning*. Oslo: Universitetsforlaget

Willumsen, E. 2005. *Brukermedvirkning. Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. Oslo: Universitetsforlaget

Øvreeide, Haldor. 2009. *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Offentlige lover og dokumenter:

Barnekonvensjonen, FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20.november 1989.

Barnevernloven. 2003. *Lov om barneverntjenester av 17.juli. 1992 nr. 100*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Helsetilsynet, tilsyn med barn, sosial- og helsetjenestene. 2012

Høringsnotat 2014: *Ny forskrift om barns rett til medvirkning og barns mulighet til å ha en særskilt tillitsperson.* Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 1985: 18 *Lov om sosiale tjenester mv.*

NOU 2009: 8 *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning.*

NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling.*

Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) *Om lov om endringer i barneloven mv.(Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.)*

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) *Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).*

Ot.prp. nr 106L (2012-2013) *Endringer i barnevernloven*

no.wikipedia.org/wiki/kommunikasjon

Vedlegg

Forskningsprosjekt: "Informasjon til barn i barnevernet", hvilken informasjon fikk du når du var i kontakt med barnevernet?

Forespørsel om å delta i forskningsprosjekt.

Jeg er masterstudent i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo og skal starte på min avsluttende masteroppgave. Temaet for oppgaven er: "Informasjon til barnet i barnevernssaker; hvilken informasjon ønsker barnet når det opprettes tiltak." Jeg ønsker å finne ut hvordan informasjon om barnevernstiltak blir formidlet av barnevernet og hvordan denne informasjonen blir oppfattet og hvordan barnet hadde ønsket at informasjonen ble formidlet.

Temaet for masteroppgaven engasjerer meg fordi jeg ofte har oppfattet at barn som er i tiltak "ikke helt har forstått" hvorfor tiltakene ble iverksatt og ønsker å utforske om dette også er en oppfatning hos barn/ungdom som er berørt.

For å få til dette trenger jeg hjelp av deg/dere! Jeg ønsker å intervju 8 barn/ungdom mellom 12 og 18 år. Intervjuene vil bli gjennomført i løpet av november.

Hovedspørsmålene vil være:

- kort om barnevernstiltaket
- hvordan informasjonen ble formidlet til barnet,
- hvordan informasjonen ble oppfattet og forstått
- hvordan barna den gang og/eller nå hadde ønsket at informasjonen ble formidlet

Jeg vil bruke båndopptager og intervjuet vil ta ca en time.

Jeg har selvfølgelig et ønske om at min oppgave vil bli lest og anerkjent av fagmiljøer, men jeg kan ikke love annet en at den informasjonen jeg mottar blir ivaretatt på en redelig og forskriftsmessig måte. På sikt håper jeg den kunnskapen dere kan bidra med vil kunne formidles videre og nyttiggjøres av personer som arbeider i barnevernsfeltet.

De som ønsker å være med kan hele tiden trekke seg uten noen begrunnelse. Alle innsamlede data vil være anonymisert og opptakene blir slettet når oppgaven er ferdig i mai 2014.

Studien er meldt til Personvernforbundet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Har du lyst til å bli intervjuet for å fortelle om din opplevelse og erfaringer, vennligst ring 984 87101 eller send e-post til: mariann_lundberg@hotmail.com.

Flott hvis du også skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender til meg.

Vennlig hilsen
Mariann Lundberg
Kittel-Nielsensvei 88
1163 Oslo

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjonen og er villig til å delta i studien.

Navn:

Født:

Mobil:

Jeg har gitt samtykke til at

kan delta i studien

Foresatt:

Dato:

Intervjuguide for prosjektet "Informasjon til barn i barnevernet, hvilken informasjon fikk du da du var i kontakt med barnevernet?"

1. Kort om kontakten med barnevernet.

- når var første gang du husker familien din var i kontakt med barnevernet?
- hvor mange år har du hatt kontakt med barnevernet?
- hvilke tiltak har du hatt gjennom barnevernet?
- hvor gammel var du når du ble informert om tiltak første gang?
- hvilken kommune bodde du i?

2. Generelt om den første kontakten med barnevernet.

- hadde du hørt om barnevernet før du kom i kontakt med dem?
(- hva viste du?)
- hvordan kom du i kontakt med barnevernet?
- Informerte barnevernet om arbeidet sitt? (viste du hva de kunne hjelpe deg med?)
- hvem hadde barnevernet kontakt med.
(- deg eller foreldrene dine)
- hvis deg; fikk du lov til definere hva som var problemet?
- ble du spurt om hva du trengte hjelp til?
(- hvordan ble det avklart; ble det diskutert med deg hvordan tiltaket skulle være?)

3. Informasjon om tiltaket som ble iverksatt.

- informerte barnevernet om tiltaket?
- hvordan informerte de; eventuelt brev, samtale el?
- hva fikk du vite om tiltaket?
- fikk du vite begrunnelsen for tiltaket?
- ev.; hvem var tilstede under samtalen?
- hva kalte de tiltaket når de informerte deg?
- fikk du beskjed om hvorfor tiltaket ble opprettet?

4. Hvordan informasjonen ble oppfattet. (til de som ble informert)

- forstod du hva den barnevernsansatte fortalte deg?
- hva tenkte du selv om beslutningen til barnevernet?
- skjønte du hva tiltaket var, eller innebar?
- forstod du hvorfor tiltaket ble opprettet.(hva var begrunnelsen?)
- var du enig i at tiltaket var nødvendig den gang? (hva tenker du i ettertid?)
- hadde du innflytelse på tiltakets start eller omfang?
- hvis innflytelse; hvordan påvirket du tiltaket el.
- var det et godt tiltak for deg?

5. "Drømmebarnevernet".

- ble du spurt om du kunne ha noen sammen med deg under samtalen med barnevernet?
- ble du spurt om du ville snakke med noen andre om tiltaket?
- hvordan hadde du ønsket den barnevernsansatte var i kontakten med deg?
- ville du ønsket noe annerledes i kontakten med barnevernet?
- har du noen forslag til hvordan barnevernet burde være?

6. Er det noe annet du har lyst til å fortelle om kontakten med barnevernet ?